

EĞİTİMDE ÖNEMLİ BAŞLIKLAR

Öğretmen Kitapları Dizisi 1

Eğitimde Önemli Başlıklar

Ayşe KAHRAMAN, Erol KAHRAMAN, Mustafa ÇOLAK, Ali ER,
Emrullah şAHİN, Orhan BAYLAN, Hülya ARSLANHAN, Zekeriye
DEMİR, Özlem DEMİR, Selam KARATAş

Kapak Tasarımı

Dr. Enes BAşAK

Mizanpaj

Ömer RIZA

Editör

Esmâ Nur Ayşe ÇELİK BAşAK

1. Basım, Eylül 2022

ISBN

978-605-184-413-8

Yayınevi

SAGE Yayıncılık Rek.Mat.San.Tic.Ltd.şti.

Kazım Karabekir Caddesi

Uğurlu İş Merkezi No: 97/24

İskitler – Ankara

Tel: 444 9 296

Sertifika No: 47603

Ankara/TÜRKİYE

Baskı

BİZİM DİJİTAL MATBAACILIK SANAYİ VE TİCARET A.ř.

Serhat Mahallesi Uzakyağı Caddesi

1128.Sok. No:6 Ostim/ANKARA

Tel: 444 9 296

Matbaa Sertifika No: 41356

Ankara/TÜRKİYE

bilgi@bizimdijital.com

www.kitapbastir.com

Kitapta yer alan yazı ve şiirlerin sorumluluğu yazarına aittir. Kaynak gösterilmeden yazı ve şiirlerin paylaşılması yasaktır Her bir yazarımız elindeki kitapların tüm haklarına sahiptir. Tüm eserlerin telif hakkı yazarına aittir. Yayınevi, eserlerin telifini, yazarların yazılı izni olmadan sahiplenemez.

İÇİNDEKİLER

İş Doyumunu Etkileyen Faktörler	5
<i>Ayşe KAHRAMAN, Erol KAHRAMAN</i>	
Etkili Okullarda Sosyal Bölümler	12
<i>Mustafa ÇOLAK, Ali ER, Emrullah ŞAHİN, Orhan BAYLAN, Hülya ARSLANHAN</i>	
Eğlendirici Eğitici Yöntem Ve Teknikler	43
<i>Zekeriye DEMİR, Özlem DEMİR</i>	
Okul Müdürlerinin Etkililiği Ve Okul İklimi	53
<i>Selam KARATAŞ</i>	

ÖN SÖZ

Eğitim, toplumları inşa eden, geleceği planlayan ve bireyleri daha iyi, ahlaklı ve bilgili yapmayı amaçlayan çalışmaların toplamıdır. Evde ebeveynler ile başlayan eğitim, okul çağı ile birlikte öğretmenlerin sorumluluğunda devam eder. Mesleki yaşamla birlikte ise eğitim süreci hayat boyu devam eder.

Öğretmenler, tüm toplumlarda eğitimin en önemli kademelerinde bulunurlar. Salt daha iyi bir toplumu gaye edinen öğretmenler, histerik davranışlardan uzak, daha insani vasıflara sahip bireyler yetiştirmek için yoğun çaba sarf ederler.

Eğitim çalışmalarının daha faydalı olması ve zamanın ve emeğin daha iyi kullanılabilmesi adına eğitim çalışmalarının temeline inmek, bu konuda bilimsel çalışmalar yapmak ve bu çalışmalar ışığında eğitim çalışmalarını yeniden düzenlemek son derece önemlidir.

Eğitim çalışmalarını irdeleyen bu eserde, birbirinden değerli on öğretmenimiz, eğitimi bilimsel olarak inceledi ve önemli tespitlerde bulundular.

Eseri okuyan herkesin eserden istifade edeceği şüphe götürmez bir gerçek olup, bu eser için değerli meslektaşlarıma çok teşekkür ediyor ve kendilerine çalışma hayatlarında başarılar diliyorum.

Esma Nur Ayşe ÇELİK BAŞAK

Eylül 2022

İŞ DOYUMUNU ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Ayşe KAHRAMAN, Erol KAHRAMAN

Genel olarak yapılan çalışmalarda iş doyumunu değişkenleri iki grupta incelenmektedir. Birinci grup İşle ilgili bireysel faktörler, ikinci grup çevresel ya da örgütsel etkenler olarak adlandırılır. (Özdayı, 1990; Ulusoy, 1993; Erdoğan, 1996; Spector, 1997; Akıncı, 2002). Bireysel faktörler ya da kişisel faktörler, bireylerin farklı düzeyde tatmin elde etmelerini sağlayan etkenlerdir. Yas, cinsiyet, eğitim düzeyi, mesleki konum ve kıdem, kişilik, zekâ, hizmet süresi, medeni durum vb. etkenlerdir. Örgütsel faktörler ise işin niteliği, yönetim tarzı ve denetim biçimi, güvenlik duygusu, iletişim, ücret, gelişme ve yükselme imkânları, rekabet, çalışma şartları, birlikte çalışan kişiler ve örgütsel ortam olarak gruplandırmaktadır (Şekil 3.9). Bir örgütte işlerin bozulduğunu gösteren en iyi kanıt iş tatmininin düşük olmasıdır. İş tatminsizliği gizli biçimlerde isin yavaşlamasına, iş başarısının, iş verimliliğinin düşmesine, işe bağlılığın azalmasına, isteğe bağlı işgücü devir oranının, iş kazalarının ve iş şikâyetlerinin artmasına neden olmaktadır. (ÖZDAYI, 1990:84, ÖZTÜRK, 2007:67)

1. Bireysel Faktörler (Kişisel Faktörler)

1.1. Cinsiyet ve Medeni Durum

Araştırma bulguları cinsiyet değişkeninin iş tatmininde bir etken olduğunu göstermesine karşılık hangi cinsin daha çok tatmin sağladığı konusunda tutarsız görünmektedir. (ÖZDAYI, 1990:84)

Kadın ve erkek çalışanların iş doyumları arasındaki farklılıkların araştırılmasında elde edilen sonuçlar tutarsız ve çelişkilidir. Hatta iş

değişkenleri ve iş doyumunu farkları gösterildiğinde, nedenler hakkında uyumsuzluk vardır. (TUNACAN, 2005:47)

Oshagbemi (1997), unvanın iş tatmini üzerindeki etkisini incelemek üzere yaptığı araştırmasında cinsiyetin iş tatmin üzerinde tek başına etkili olmadığını belirtmiştir.

Bilgiç (1998), bireysel özellikler ve iş tatmini ilişkisini incelediği, Türkiye’de farklı kurumlarda çalışan kadın ve erkek çalışanlarla yaptığı araştırmasının cinsiyetle ilgili sonucu olarak, bu değişkenin genel iş tatmini düzeyinde farklılığa yol açmadığını belirtir. (ÖZTÜRK, 2007:79)

İş tatmini ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi inceleme amacıyla yapılan bir araştırmadan iş tatmini bakımından kadın ve erkekler arasında kayda değer büyük bir farklılığın bulunmadığı ancak, kadınların erkeklere oranla çok nispi olan bir farkla daha az tatminsizlik duydukları tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde araştırmacılar cinsiyeti iş doyumunu etkileyen faktörler arasında yer vermişlerdir. Cinsiyetin iş doyumuna etkisi konusunda verilen sonuçların birçoğunda farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Cinsiyetin genel iş doyumuna etkisi yerine diğer faktörlerle incelendiğinde cinsiyet iş doyumunu etkilemekte olduğu görülmektedir.

1.2. Yaş ve Deneyim

Eski ve yeni araştırmalar yaş ilerledikçe işten duyulan doyumun arttığını bize göstermektedir. Yaş ilerledikçe kişilerin emeklilik yaşı geldikçe işlerinden büyük ölçüde tatmin duydukları görülmektedir. Bu kişiler geçmiş kariyerlerine bakarken, bu zevkin daha çok sosyal ilişkilerle sağlandığını hissetmektedirler. (ÖZDAYI, 1990:85)

Bazı araştırmacılara göre ise yaş ve iş tatmini ve aynı şekilde iş deneyimi arasında hiçbir ilişki mevcut değildir Herzberg’e göre genç çalışanların iş tatmin düzeyi ise başladıkları ilk seneler düşer ve daha

sonra deneyim kazandıkça yükselir. Ayrıca 30'lu yıllara yaklaştıkça tatmin düzeyi azalmaya baslar. (ÖZDAYI, 1990:85) Fakat yaşla ilgili çalışmalardaki bir yanılıgı noktası, bir çalışma için genç olarak ele alınan grubun diğer bir çalışma için yaşça büyük bir grup olarak ele alınabilmesidir. Bu yüzden yaş, deneyim ve iş tatmini arasındaki ilişki hakkında net bir açıklama mevcut değildir. (ÖZTÜRK, 2007:79)

Bilgiç (1998), bireysel özellikler ve iş tatmini ilişkisini incelediği çalışmasında, yaş değişkeniyle ilgili genelde belirtilenlerden farklı olarak, yaşın Türk çalışanların genel iş tatmin düzeyleri ile ilişkili olmadığını belirtmektedir.

1.3. Meslek ve Eğitim Düzeyi

Birbirleriyle hemen hemen aynı yönde olan birçok araştırma sonucuna göre, eğitim seviyesi ve mesleki tatmin arasında negatif bir ilişki vardır. Bu ilişki ücret tatmininde önemli olmaktadır. Basit olarak ifade edilirse yüksek eğitim almış kişilerde mesleki tatmin daha fazladır.

İş tatmini literatüründeki en tutarlı bulgulardan biri de, iş düzeyi yükseldikçe bireysel tatmin tatminin artması şeklindedir. Genel olarak, toplumun bazı işlere diğerlerinden daha fazla değer verdiği bir gerçektir. Bu nedenle değer verilen işlerde çalışan insanlar onlara değer verilmeyen işlerde çalışanlara göre daha fazla tatmin olacaktır. (ÖZDAYI, 1990:89)

Örneğin ABD'de yapılan büyük çaplı bir iş tatmini araştırmasında değişik iş gruplarına göre tatmin düzeylerinin farklı olduğu tespit edilmiş, bu iş grupları arasında en çok tatminsizlik gösterenler (mühendis, teknisyen vb.) vasıflı işçilerin bir kısmı, ayrıca yarı vasıflı, vasıfsız işçiler ve satış elemanları olmuştur. En çok iş tatmini gösteren meslekler ise profesör, kamu danışmanları, kütüphaneci, kadın öğretmen, hemşire, sanatçı vb. olmuştur. Araştırma sonucunda yapılan yorumda, iş tatmininin de meslekler arası farklılıkları yansıttığı ileri sürülmüştür. Buna göre, en çok iş tatmini gösteren mesleklerde, insana yönelik olma, toplumda belirli bir prestije sahip olma ve işlerin genel

yönetiminde iş görenin söz sahibi olması gibi farklı özellikler bulunmaktadır.

Ayrıca yapılan diğer araştırmalarda, hiyerarşik kademe yükseldikçe, iş tatmininin arttığı, kumanda örgütü yöneticilerinin, kurmay yöneticilere göre iş tatminlerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. (KAZANÇ, 1998: 19)

İş görenlerin eğitim seviyesi ile iş tatmini arasındaki ilişkiyi inceleyen bazı araştırmalarda eğitim düzeyleri yüksek iş görenlerin genel iş tatminlerinin daha az eğitim görmüş iş görenlere oranla daha iyi olduğu tespit edilmiştir. Ancak, böyle bir sonucun çalışanların eğitim düzeylerine uygun bir iş bulma imkânıyla sınırlı olduğu da düşünülmektedir.

1.4. Zekâ

Tek başına zekâ düzeyi ile iş tatmini arasında önemli bir ilişki bulunmamakla beraber, zekâ düzeyine uygun bir işin yapılıp yapılmaması açısından zekânın iş tatmininde bir etken olduğu gözlenmiştir. Pek çok iş ve meslek için belli bir zekâ düzeyinin gerekli olduğu, bu düzeyden sapsmaların iş tatminsizliğine neden olduğu kanıtlanmıştır. (ÖZDAYI, 1990:89)

1.5. Sosyal İlişkiler ve Grup çalışması

Grup çalışmalarının, bireylerde yeterli tatmini sağlamadığı yapılan araştırmalarla ortaya çıkmıştır. Grup çalışması bazı engeller teşkil etmesine karşılık gruptakiler daha çok sorumluluk yüklenmektedirler.

Yakın arkadaşlık ilişkileri, insana güven veren bir gruba ait olma, sevilme duyguları sonucu; kendine güven, sosyal yeti gibi pek çok özelliklerin kişilerde geliştiğini belirmişlerdir. Prestij kazanma, sosyal, psikolojik yardım isteği kişiyi tatmine götüren önemli etkenlerdir. Ayrıca grupların sosyal destek ve tatmin çalışmalarından ziyade, kişilerarası ilişkilerden zevk alan kişilerce oluşturulması da önemlidir. (ÖZDAYI, 1990:90-91)

2. Çevresel veya Örgütsel Faktörler

Bu kısımda, iş görenlerin çalıştığı iş ortamının özelliklerinin iş tatminine etkileri kısaca ele alınmaktadır.

2.1. İşin Kendisi

Birçok çalışan bağımsız olabilecekleri, rutin olmayan, farklı yeteneklerini ve yaratıcılıklarını kullanabilecekleri ve onları geliştirebilecek bir işte çalışmayı arzu ederler. Çalışmada bağımsız olma tabii ki her çalışanın istediğini yapması anlamını taşımaz. Zira böyle bir uygulama varsa örgütsel yapının varlığından ve otoriteden bahsedilemez. Yöneticinin bu konuda yapması gereken şey, çalışanların ilgi ve yeteneklerini psiko-teknik aracılığı ile saptayıp hiç değilse o alanda ve belirli ölçüde çalışma bağımsızlığı tanınmasıdır. Böyle bir uygulama durumunda kişisel yetenekler, yaratıcı düşünce ve yapıcı bir güç ortaya çıkabilecektir (DENİZ vd. 2005).

İş gören yeteneklerini kullanmaya elverişli, yenilikleri öğrenmeye, gelişmeye olanaklı, yaratıcılığı değişikliğe ve sorumluluk almaya yönlendiren, sorun çözmeye dayanan işleri sever (BAŞARAN, 2000: 218). Balcı 'ya göre yapılan işin içeriğinin değişme oranı arttıkça ve yapılan işte tekrarlar azaldıkça, monotonluk en aza indirildikçe iş görenin doyumunu artmaktadır.

Kendisi için çekici gelen, yaratıcılık yeteneği geliştiren, övünebileceği, rekabetçi ve maceracı bir iş görenin işinden memnun olmasını sağlayacaktır. (YILDIZ, 2010:21)

2.2. Ücret ve Terfi (Yükselme) İmkânları

Ücret hem fizyolojik bir güvence, hem de daha üst düzeydeki ihtiyaçların doyurulması için bir araç olarak görülmektedir. Ayrıca ücret, çalışanlarca başarının bir simgesi, tanınma ve benzeri değişkenlerin kaynağı olarak algılanmaktadır. İnsanların başarılarına denk bir ödeme yapıldığı duygusuna kapılmaları onların başarılarını

olumsuz yönde etkileyeceği gibi, ücretten duyacakları tatmin düzeyini düşürebilmektedir. (ÖZDAYI, 1990:93)

Ücret, motivasyon açısından çok önemli bir etkiye sahip olmasına rağmen iş tatmini açısından tek başına yeterli olmamaktadır. İş görenler iyi ücret ya da tatmin edici ücret almasının yanında insan olarak kabul edilme, diğer ihtiyaçlarının karşılanması, kendisinin gerekli bilgi ve beceriye sahip olması, yaptığı işin örgüt için katkısı görülebilmesi vb. faktörler açısından da tatmin edilmek ister. (DUMAN, 2006:37) İş görenin aldığı ücret bireyin yeteneğine ve bireysel özelliğine, ekonomik sistemin yapı sına göre adil ise iş görenin işe karşı tutumu olumlu olacaktır. Alınan ücretin diğer kişilere göre dengeli olması ücretin fazla olmasından daha önemlidir. Adil bir ücretlendirme sisteminin olduğu ortamda iş doyumu gerçekleşecektir.

İş tatmini açısından yükselme olanağı ücretten daha etkilidir. Terfi etmek birey için maddi destek olmasının yanı sıra bireyin sosyal statüsünü de yükseltmektedir. Bireyin yaptığı işte başarılı olması halinde terfi etmesi tatmini artıracaktır. Başarı değerlendirme sisteminin hatalı olması, yeterlinin yanında yetersizin de ödüllendirilmesi başarılı olduğuna inanan bireyin iş tatminini olumsuz yönde etkileyecektir. (ÖZTÜRK, 2007:70) Yükselme ve ilerlemenin anlamı da bireyden bireye değişebilir. Kimine göre yüksek bir kazanç, kimine göre de toplumsal statü ve adalet anlamına gelmektedir.

2.3. Teftiş ve Denetleme

Birey bir örgütte kendisine verilen işleri yapmaya başlayınca örgüt içinde geçerli olan ilişkiler sistemine de dâhil olur. Üstlendiği göreve göre denkleleriyle birlikte çalışır, üstlendiği role göre amirleri ya da astları vardır. Amirler işin planlamasını yapar ve planlanan şekilde yürütmesi için astlarını denetler. Bu denetim çalışanlara çok az serbestlik tanıyıp kendi başlarına karar almalarını ve katılımlarını zorlaştırıyorsa iş tatminsizliği ortaya çıkmaktadır. Bireyin dâhil olduğu çalışma grubu da iş tatminini benzer biçimde etkilemektedir. Birey başarılı sayılan bir grup içinde yer alıp, hayat görüşü

kendisinininkine benzer insanlarla birlikte çalıştığı oranda iş tatmini artacaktır. (ÖZTÜRK, 2007:71)

İş görenlerin teftiş ve denetlenmesinin amacı; iş görenin kendisinin ne yaptığı, örgütsel davranışların ne değerinde olduğunun ortaya çıkarılmasıdır. Ancak bu değerlendirme örgütsel amaçlar çerçevesinde olmalıdır. İş görene bir başka aracı olarak değil, iş göreni geliştirme amacına yönelik yapılmalı, iş görenin örgüte bağlanmasına yardım etmelidir. Örgütün yenileşmesine katkıda bulunabilmeli, yönetmen-iş gören ayrımı yapmadan örgütün tüm üyelerini kapsamalıdır.

2.4. Yönetim

Yöneticinin, amaç ve hedeflerini, istek ve beklentilerini, plan ve programlarını, yönetim politikasını, çalışana açıklaması; sorunları çalışana ile görüşmek ve tartışarak çözmesi, kararları çalışana danışarak vermesi, kısaca açık yönetim politikası uygulaması, çalışana daima etkili ve verimli çalışmaya, başarılı olmaya güdüler. Çünkü kapalı yönetim politikasında çalışan hiçbir zaman güdülenemez ve yöneticiye de destek olamaz, bilakis karşı olur. Çalışanın çalıştığı örgütün doğası, yönetiminin niteliği işten doyumunda başlı başına önemlidir. Toplumca tanınmış, hizmet çevresi geniş olan, önemli sayılan örgütlerle çalışanların yaratıcılığına yer veren, takım çalışmasına elverişli olan yönetim biçimleri, çalışanlara daha yüksek doyum sağlarlar. (TUNACAN, 2005:53)

Örgüt yönetimi ve amirin yapacağı gözetim faaliyetlerinde iş görenler arasında hoşnutsuzluk ya da işbirliği meydana getirmeye elverişli durumlar ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle, tüm yöneticilerin iş görenler üzerinde hakça, dikkatli ve sürekli bir gözetim uygulaması, hoşnutsuzlukları ortadan kaldıracak ve örgütsel planların başarıyla uygulanmasını sağlayabilecektir.

ETKİLİ OKULLARDA SOSYAL BÖLÜMLER

Mustafa ÇOLAK, Ali ER, Emrullah ŞAHİN,

Orhan BAYLAN, Hülya ARSLANHAN

Teknolojik alanlarda meydana gelen hızlı değişimler nitelikli insan gücüne olan ihtiyacı arttırmaktadır. Artık bilginin sadece öğrenilmesi değil aynı zamanda günlük yaşamda kullanılması da önem arz etmektedir. Bilginin günlük yaşamda kullanılması ihtiyacı, bireylerde kalıcı öğrenmenin sağlanmasını gerekli kılmaktadır. Kalıcı öğrenmenin sağlanması kurumların etkililiğinin göstergesidir.

Etkililik üzerine yapılan araştırma ve incelemelerin tarihçesi, insan emeğinden en yüksek verimi elde edecek biçimde insanları örgütlemeye çalışan ilk örgüt yazarlarına kadar uzanmaktadır. (Tosun, 1981:1) Öncelikli olarak ekonomi biliminde kullanılan ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yönetim alanlarında da kullanılmaya başlanan etkililik kavramını günümüzde de çeşitli alanlarda sıkça duymamıza rağmen üzerinde uzlaşılan net bir tanımının olmadığını görmekteyiz.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde “etkili olma durumu, tesirlilik, müessiriyet” anlamlarına gelmekte olan etkililik, Yöntembilim Terimleri Sözlüğünde ise, “bir araç ya da işlemin gereğince etkin olması ya da yeterince ürün vermesi.” olarak tanımlanmaktadır.

Chester Bernard etkililiği “örgütün amaçlarına ulaşma derecesi” olarak tanımlarken, bir anlamda çok yönlü amaç ve hedeflere sahip kurumlarda etkililiğin çeşitli değerlendirmelerinin olabileceğini bize ifade etmektedir. Okullar ile ilişkilendirdiğimizde etkililik, en genel anlamı ile bir okul veya kurumun Milli Eğitimin temel amaçlarına ulaşma derecesini ifade etmektedir.

Etkililik kavramı ile beraber sık sık duyduğumuz bir başka ifade performans ile eş anlamlı kullanılan verimlilik kavramıdır. Etkililik, uygun hedef ve yöntem üzerinde dururken verimlilik ve performans, mevcut kaynaklardan elde edilebilecek en fazla ürün olarak tanımlanmaktadır. (Yenipınar, 1998:20)

Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğünde “her türlü eğitim ve öğretimin toplu olarak yapıldığı yer, mektep” olarak tanımlanmakta olan okul, Eğitim Terimleri Sözlüğünde “türlü bilgi, beceri ve alışkanlıkların belli amaçlara göre düzenli bir biçimde öğretildiği ve kazandırıldığı eğitim kurumu” olarak tanımlanmaktadır. (Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük, (11 Aralık 2013))

Okul örgütü bulunduğu çevrenin ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurarak, eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek üzere bir araya gelmiş öğrenci, öğretmen, diğer çalışanlar ve çeşitli araç gereçlerden oluşan bir örüntüdür. (Toprakçı, 2002:18) Eğitim öğretim faaliyetlerinin etkilediği öğrenciler başta olmak üzere bu örüntüde yer alan bireyler, günlerinin önemli bir bölümünü okullarda geçirmektedirler.

Özel bir çevre olarak da nitelendirilen (Bursalıoğlu, 1979:52) ve eğitim denilince akla gelen ilk kavramlardan biri olan okul, eğitim öğretim faaliyetlerinin devlet politikası doğrultusunda planlı ve programlı bir şekilde uygulandığı toplumun önemli kurumlardır.

Okul, önceden belirlenmiş olan eğitim amaçlarını hedef alarak, eğitmek istediği öğrencilere yeni davranışlar kazandıran ya da istenmeyen davranışların ortadan kalkmasını sağlamak için uygun yaşantılar hazırlayıp sunan bir sistemdir. Okul eğitimin aynı zamanda üretildiği bir eğitim sistemidir. Okul dışında yer alan tüm eğitim kurumları, okula destek olmak için bulunmaktadırlar. Okulun olmadığı bir sistemde okula destek olmak için bulunan diğer kurumların var olması mümkün değildir. (Yanık, 2008:13)

Çocuğa sunduğu çeşitli sportif etkinlikler, kulüp çalışmaları, oyun ve eğlence olanakları ile onun toplumsal hayata uyumu için ihtiyaç

duyduğu gelişimleri sağlayan bir mekân (Arslan, 2006:3) olan okul, bireylerin okuma – yazma faaliyetlerini öğrenip geliştirdiği yer olma özelliğinin yanında, insanların ihtiyaç duyduğu yaşamsal bilgileri sunma görevleri ile devlet düzenleri içerisinde önemli bir yere sahiptir.

Okul stratejik açılarından da değerlendirildiğinde eğitim sisteminin en önemli parçalarından birini oluşturmaktadır. Okulun stratejik konumda olmasının nedeni olarak birçok özelliğini sayabiliriz. Bu özelliklerden ilki, faaliyetlerin uygulanması açısından eğitim sisteminin en işlevsel parçası olmasıdır. İkinci önemli özelliği ise eğitim sisteminin üretim amaçlı somut bir örgütlenmesi olmasıdır. Okulun üçüncü önemli özelliği ise, eğitim sisteminin eylemsel sınırlarını ve çevresini belirlemesidir. (Açıkalın, 1998:95)

Bursalıoğlu (1991)'na göre okulun birçok kurumdan ayıran en önemli ve belirgin özelliği, üzerinde çalıştığı hammaddenin toplumdaki gelen ve aynı zamanda topluma giden insan oluşudur. Girdisini amaçlarını gerçekleştirmek üzere kurulduğu toplumdaki alan okul, yine almış olduğu bu girdiyi işledikten sonra yeniden topluma sunmaktadır. Bu özelliği ile okullar toplumdaki ayrı düşünülememektedir. (Celep, 2000)

Okuldaki eğitim ve öğretim etkinliklerinin genel amacı; geleceğimiz olan çocukların bilgi, beceri ve davranış yönünden sağlıklı ve başarılı bir şekilde yetişmelerini sağlamaktır. Eğitim sistemimizin gelecek yüzyılın ihtiyaçlarına cevap verebilmesi için okulların; bilginin üretildiği, korunduğu, aktarıldığı ve insanların yaşamsal beklentilerine cevap verebilecek düzeyde kurumlar olmaları gerekmektedir. (Gedikoğlu ve Tahaoğlu, 2010:41)

Günümüzde yaygın bir kavramlaştırma ile öğrenmenin gerçekleştiği yer olarak görülmekte (Şişman, 2011:13) olan okullar, toplumsal dengenin sağlanmasında, sosyal hayatta gerekli düzenin oluşturulmasında da etkin ve önemli kurumlardır. Bir devletin oluşmasını sağlayan kavramlardan biri o devlet yapısını oluşturan toplum yapısıdır. Devlet düzenleri içerisinde toplumun her kesimine

ulaştırılması gereken bilgiler eğitim kurumları aracılığı ile özünü kaybetmeden sunulabilmektedir.

Okul formal güçlerinin yanında aynı zamanda informal yönü de güçlü olan bir kurumdur. Devlet düzenleri içerisinde eğitimin amaçlarını gerçekleştirme görevi ile formal gücünü kullanan bir okul, aynı zamanda eğitimin sadece okulda gerçekleşen bir süreç olmaması nedeni ile etki sahibi informal bir güce de sahiptir. (Şimşek, 2008:2)

1.1. Etkili Okullarda Yönetici ve Öğretmenler

Etkili okul, öğrencilerin bilişsel, duyuşsal, psikomotor, sosyal ve estetik gelişimlerinin en uygun biçimde desteklendiği, optimum bir öğrenme çevresinin yaratıldığı okul olarak tanımlanmaktadır. (Özdemir, 1997:27)

Türk Eğitim sisteminin genel amaçları 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda belirtilmiştir. 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun "Genel Amaçlar" başlıklı 2.maddesinin 1 no'lu alt bendinde Türk Milli Eğitiminin genel amacı, "Türk Milletinin bütün fertlerini Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;" 2 no'lu alt bendinde "Türk Milletinin bütün fertlerini, beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;" 3 no'lu alt bendinde ise "İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme

alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;” ifadeleri yer almaktadır.

Okulların temel işlevleri aynı olsa da, her okul tektir ve kendine özgü bir niteliği vardır. Okulun niteliği ile ilgili göstergelerden birisi de onun “etkili” olma özelliğidir. (Baştepe, 2002:34) Etkili okullar, yukarıda belirtilen genel amaçları ile beraber okulun türü, (anaokulu, ilkokul, ortaokul, lise, özel eğitim) bulunduğu bölge...v.b. özelliklerine dayalı olarak özel amaçlarını da belirlemeli, bu amaç ve hedeflere ulaşmak üzere gerekli planlamaları yapmalıdır.

Etkili okullar, insan kaynaklarının ve fiziki kaynakların en üst düzeyde kullanıldığı ve bu kaynaklardan en üst düzeyde verimin elde edildiği kurumlardır. Bir okulun önceden belirlenmiş olan amaçlara ulaşma derecesi o okulun etkililiğinin bir göstergesidir. Hedeflere hangi düzeyde ulaşıldığının, okulların ne kadar etkin ve etkili olduğunun tespiti için, ulaşılması gereken amaçlar farklı alanlarda (akademik, sosyal, bedensel..v.b.) önceden belirlenmeli ve ortaya konulmalıdır. Belirlenen amaçlar doğrultusunda değerlendirme ölçütlerinin de ortaya konulması ve bu ölçütlerin iç paydaşlarla (öğretmen, öğrenci, hizmet personeli, idari personel) mutlaka paylaşılması gerekmektedir.

Bir okulun etkin ve etkili olmasında lokomotif görevi görenler okulların eğitim yöneticileridir. Bir eğitim yöneticisi okulun amaçlarını bilen, bu amaçlara ulaşma konusunda inanç sahibi, çevresine bu amaçları aşıl原因an, amaçlara ulaşılması için gerekli ortamları hazırlayan kişiler olmalıdır.

Eğitim programlarının Milli Eğitimin temel amaçlarına uygun bir şekilde yürütülmesinden sorumlu olan eğitim yöneticileri, bir okulun faaliyetlerini yeniliğe ve toplumsal değişimlere uygun olarak gerçekleştirebildiği ölçüde etkili olacaktır. Yöneticinin liderliği başarının anahtarı olarak gösterilebilir. Bu doğrultuda şunu diyebiliriz

ki yönetici toplumsal yenilikleri takip etmeli ve bu değişimleri görev yaptığı okula entegre edebilmelidir. (Yanık, 2008:4)

Etkili okul yöneticileri sadece yönetimin liderliğini değil aynı zamanda öğretimin de liderliğini göstermektedirler. Karşılıklı sevgi, saygı ve sorumluluk bilincinin hâkim olduğu etkili okullarda, açık bir okul iklimi etkisini göstermektedir. (Baştepe, 2002)

Etkili okullarda görevli yöneticiler, okulun ve öğretimin amaçlarının belirlenmesi sürecinde aktif olarak görev yapmaktadırlar. (Şişman, 2011:144) Etkili okulların yöneticileri ile etkili olmayan okulların yöneticileri karşılaştırıldığında, okuldaki rollerini algılamaları yönünden aralarında bazı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Etkili olmayan okullarda okul yöneticileri, okuldaki rollerini daha sınırlı, edilgen ve bürokratik olarak tanımlarken; etkili okul yöneticilerinin, okulla ilgili çok yönlü ve açık amaçlara sahip oldukları, söz konusu amaçları gerçekleştirmek için çaba gösterdikleri belirlenmiştir. (Şişman, 2011:145)

Yöneticilerin etkili okul anlayışının üst düzeyde olması, belirlenen amaçlara ulaşma da ne yazık ki yeterli olamamaktadır. Yönetici amaçlara ulaşma da ne kadar inançlı ve donanımlı olursa olsun, var olan kaynakların kullanımı görevini yürüten öğretmenler, etkili okulların uygulayıcısı olarak önemli bir konumda yer almaktadırlar. Etkili okul öğretmeni alanına hakim, olumlu davranışları pekiştiren, öğretim faaliyetlerini üst düzeyde gerçekleştiren, öğrenci için gerekli öğrenme ortamlarını planlı bir şekilde oluşturan, iletişimi kuvvetli ve okulun belirlenen amaçlara ulaşması hususunda inanç sahibi kişilerdir.

Bilgi ve beceri ile donanmış olan öğretmenler, formal eğitim sistemlerinde öğrencilerin yetenek ve potansiyellerini keşfetme konusunda önemli bir konumda yer almaktadırlar. Özellikle ülkemiz eğitim sistemini değerlendirecek olursak, potansiyellerin ortaya çıkarılması konusunda eğitim sistemimizin işlevsel olmadığı bilinmektedir. Gerçekleştirilecek çalışmalarla her öğrencinin yetenek

alanının ortaya çıkarılması ve geliştirilmesi, modern eğitim sistemleri arasında yer alan öğretmenlerin görevleri arasındadır. (Tetik, 2008:37)

Etkili bir okulun eğitim yöneticisi ve öğretmeni birbirini tamamlayan iki önemli unsurdur. Birinin yetersizliği, okulun belirlenen amaçlara ulaşmasını olumsuz yönde etkilemektedir.

1.2. Etkili Okullarda Öğrenci ve Veliler

Toplumsal hayatın hızlı gelişimi, bilgi birikimi yönünden zengin donanımlı insan kaynağı ihtiyacının önemini gün geçtikçe arttırmaktadır. Bu ihtiyaç 21.yüzyıla yön verecek ülkelerin, eğitim sistemlerinde değişiklikler yapmasına neden olmuştur. Gelişimini tamamlamış veya tamamlama sürecinde olan ülkeler toplumsal ve ekonomik gelişimin kaynağı olan insanın eğitimine önem vermiştir.

Öğretmen merkezli olan öğretim yöntemleri yerini öğrenci merkezli öğretim yöntemlerine, sadece akademik gelişimin sağlanmasına yönelik eğitim politikaları ise yerini çok yönlü eğitimin amaçlandığı eğitim politikalarına bırakmıştır.

Devletlerin eğitim sistemlerinin uygulanmasında, okulların etkililik derecesi önemli rol oynamaktadır. Etkili okullarda gerçekleştirilen ders içi ve ders dışı faaliyetlere öğrenciler aktif olarak katılmaktadır. Öğrencilerin aktif olarak yer aldığı eğitim faaliyetlerinde, öğretmenler rehberlik görevlerini yerine getirerek, öğrencilerin doğru bilgiye ulaşmasına katkı sağlamaktadırlar.

Etkili okullarda sadece yönetim ve öğretmenlerin değil aynı zamanda öğrenci ve velilerin de başarı düzeyi yüksek olup, okulu sahiplenme düzeyleri de üst seviyelerde bulunmaktadır.

Okulların yegâne kuruluş amacı öğrencilerin gelişimidir. Okul, öğrencilerin toplum içerisinde var olmasını sağlayıcı eğitim öğretim faaliyetleri ile bireyleri topluma hazırlamakla görevlidir. Bu nedenle okulu toplumdaki soyutlamamız mümkün değildir.

Etkili okullar bütün öğrencilerin birtakım temel becerileri kazanmaları üzerinde yoğunlaşır. Bu beceriler arasında, sözel, yazılı ve sözlü elektronik iletişim becerileri, sayısal beceriler, vatandaşlık becerileri, bilgiye ulaşma ve bilgiyi analiz edebilme gibi beceriler yer almaktadır. (Şişman ve Turan, 2004:128)

Eğitimde işbirliğine dayalı öğrenme ve grup etkileşimi önemli bir yer tutmaktadır. Etkili okullarda eğitim gören öğrenciler, okul yaşamının çeşitli yönlerine aktif olarak katılır, okulun iyileştirilmesi konusunda sorumluluk almaya, okul ile ilgili öneri geliştirmeye teşvik edilirler. Öğrenci merkezli eğitimin gerçekleştirildiği etkili okullarda öğrenme sürecinde, öğrenci edilgen değil aktif bir biçimde birey ve grup halinde rol üstlenir. (Akan, 2007:55)

Öğrenci okula gelirken yaşamış olduğu toplumdan edinmiş olduğu norm ve değerlerle gelmektedir. Öğrenci toplumdan kazandığı değerlerle beraber eğitim edinme amacı ile bulunduğu okulu da etkilemektedir. Belirlenmiş amaçlara ulaşma yolunda, okulun işbirliği içerisinde bulunması gereken paydaşlarından bir tanesi de ailedir. Bunun için etkili bir okulun temel ilkelerinden biri aileleri eğitim sürecine katmak ve okulu ailenin de eğitildiği bir kurum haline dönüştürmek olmalıdır. Aile ve öğrencinin okullarda eğitiliyor olması, aile ile okulu aynı amaca ve aynı yöne yöneltme de katkı sağlayacaktır. (Şimşek, 2008:3)

Milli eğitimin temel amaçlarının gerçekleşmesinde okulların yanında velilere de önemli görevler düşmektedir. Eğitim üzerine gerçekleştirilen araştırmalarda, öğrencilerin akademik, duygusal ve sosyal yönden gelişimine katkı sağlayan ailelerde öğrenci başarısının arttığı belirlenmiştir. (Şişman, 2002:198)

Aile, toplumsal yapının çekirdeği ve temelidir. Çocuğun toplumsallaşması ve buna yönelik ilk adımları önce ailede başlar. Kişiliğinin oluşumundaki temel davranışları büyük ölçüde ailede elde eder. Kazanılmış olan bu davranışları sonradan değiştirilmesi son derece güçtür. Çocuğun sevgi ve güven ortamında yetişmesi öncelikle

aileye bağlıdır. Aile kurumu bireyler için vazgeçilmez bir kurumdur. Çünkü ailede bireyler birbirlerine hem kan bağı ve hem de duygusal bağlarla bağlıdır. Okul öncesi dönemden başlayarak çocuklar ailelerinin etkisi altındadır. Aile ortamı çocukların ve gençlerin kişiliklerinin gelişiminde ve bağımsız kimlik kazanmalarında belirleyici bir etkiye sahiptir. (Başar, 1997:21; Yiğit ve Bayraktar, 2006:80; Akar, 2003:38; Ada, 2007:66)

Okullar, belirli bir toplumsal çevre içinde yer alarak, bu çevre ile sürekli etkileşim içine girerler. Akademik yönden yüksek başarıya sahip okulların, başarı düzeyi düşük okullardan daha fazla çevresel-ailesel destek aldıkları ve kurumlarda ailelerin daha fazla katılıma sahip oldukları görülmektedir. (Akar, 2007:67)

Veli ile işbirliği içerisinde bulunan etkili okullarda öncelikli olarak, okullarda gerçekleştirilecek eğitim faaliyetleri ve ulaştırılması beklenen hedeflerle ilgili olarak velilerin bilgilendirilmesi sağlanmaktadır. Ayrıca okul rehberlik servisleri veya alanında uzman eğitimciler tarafından verilen eğitim seminerleri ile öğrenci gelişimi için gerekli bilgiler velilere sunulmaktadır.

Okulun eğitim-öğretim faaliyetlerini etkin biçimde yerine getirmesi için çocuğun genel görünümünü şekillendiren aile ile birlikte çalışması gerekmektedir. Öğrencinin gelişimi için gerekli ortak hedeflere ulaşma da, okul ile veli arasında görüş birliği, işbirliği ve eylem birliğinin bulunması gerekmektedir. Okul veli ilişkilerinin gelişmesi, velinin okula olan güveninin artmasını sağlayacaktır. Veli katılımını sağlayan ve desteğini alan okullar hedeflerini daha iyi gerçekleştirecektir. (Ayık ve Ada, 2009:435)

1.3. Sosyal Etkinlikler

Sosyal etkinlikler ya da ders dışı etkinlikler olarak adlandırılan çalışmalar ders dışında okulda ve okul dışında yapılan eğitim ve öğretim çalışmalarının tümünü kapsamaktadır. (Tetik, 2008:38) Bir

başka tanımda sosyal etkinlikler, okulda, dersler dışında, eğitimin amaçlarına uygun olarak, öğrencinin ilgi ve gereksinimleri doğrultusunda, “kişiliklerini geliştirmek” için, okul yönetiminin bilgisi ve öğretmenin rehberliği altında yapılan planlı, programlı, düzenli çalışmalardır. (Binbaşıoğlu, 2000:9)

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği'nin “Tanımlar” başlıklı 4.maddesinin (e) bendinde sosyal etkinlikler, öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmaları ile her türlü gezi, yarışma, yayın, gösteri, tiyatro, spor, münazara ve benzeri diğer etkinlikleri ifade etmektedir.

Okulda dersler, her ne kadar öğretim programlarına ve öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerine göre yapılsa da, bunların ulaşmadığı noktalar olabilir. Bu noktalara ulaşmak ve öğrencilerin, özellikle mesleki kişiliklerinin gelişmesine yardım edecek bilgi, beceri ve alışkanlıkları kazandırmak, ders dışı etkinliklerle gerçekleşir. (Binbaşıoğlu, 2000:9)

Eğitim sistemimiz içerisinde, ders içinde yapılan faaliyetler kadar ders dışı etkinliklerin de eğitime büyük katkısı olduğu önemli bir gerçektir. Okulların; bireylerin kişilik gelişimlerinin ilk ve en önemli adımlarının atıldığı yerler olması, ders dışı faaliyetleri çok daha önemli kılmaktadır. (Tetik, 2008:19)

Ders dışı etkinliklerin öğrencilerin serbest zamanlarını faydalı bir şekilde geçirmelerine imkan sağlaması, öğrencilerin rekreatif faaliyetlere yönlendirmesi, bireylerin gelişimine katkıda bulunmaktadır. Çağdaş ve modern eğitim sistemleri içerisinde ders dışı etkinlikler önemli bir yere sahiptir. Ders dışı etkinlikler öğrencilerin sosyalleşmesinde, kişiliklerinin yerleşmesinde ve gelişmesinde, sağlıklı bir toplumun oluşmasında büyük rol oynamaktadır. (Aybek, 2007)

Modern eğitim anlayışları değerlendirildiğinde eğitim ve öğretim faaliyetlerinde gençlerin zihni gelişimlerinin olduğu kadar beden ve ruh gelişimlerinin de sağlanmasına yönelik ihtiyacın ortaya çıktığı görülmektedir. (Esen, 2010:12)

Okullarda dersler kadar ders dışı etkinliklere de önem verilmesi gerektiği, bugün, belli başlı eğitim otoritelerinin üzerinde birleştikleri bir görüştür. (Öztürk, 2009) Bugün, okullarımızda ders dışı serbest etkinliklere yer ve önem verilmesi gerektiği öğretim programlarında belirtilmiş, hatta bu amaçla farklı yönetmelikler yayınlanmış olsa da bu konunun gayretli bir kısım eğitimcilerin çabaları dışında tam anlamıyla uygulandığı söylenemez. (Aydın, Bakırcı ve Ürey, 2012:216)

Eğitimin önemli fonksiyonlarından biri bireylere içinde yaşadıkları toplumun değer ve normlarını öğretmek, birey açısından bakıldığında bireyin sosyalleşmesi, toplum açısından bakıldığında sosyalleştirilmesi sürecine katkıda bulunmaktadır. (Çimen, 2010:2)

İnsanın toplum kurallarına uygun bir şekilde yaşaması, toplumdaki diğer fertlerle olan ilişkilerinin iyi olması, yardımsever, toplum bireylerinin haklarına saygılı, tutum ve davranışlarında dürüst davranması, zeki, ruhsal ve bedensel yapı itibari ile sağlıklı olması ile ilişkilidir. Türk Milli Eğitiminin temel ilkeleri arasında yer alan ve bireylerin beden, ruhen ve fikren sağlıklı olarak yetişmelerinde payı ve katkısı olan, ders dışı etkinlikler içerisinde de değerlendirebildiğimiz beden eğitimi ile ders içi ve ders dışı spor faaliyetleri, aynı zamanda bireylerin kişiliklerinin gelişmesinde ve sosyalleşmelerinde eğitim sistemimize yardımcı olmaktadır. (Acar, 2012:5)

Ders dışında gerçekleştirilen etkinlikler ve doğal programlar, öğrencilerin ders dışı zamanlarında oyun ve spor yoluyla daha fazla etkinlik imkânı kazanmasını sağlar. Gerçekleştirilen bu etkinliklerle öğrenci kuvvet, hareketlerde dakiklik, ulusal bilinç, kişilik, yurtseverlik v.b. özelliklerini geliştirme imkânı bulacaktır. Gruplar arası iletişim, cinsler arası ilişki ortamı ile öğrencilerin sert ve saldırganlık duyguları yerini yumuşak davranışlara bırakacaktır. (Özbydar, 1983)

Ders dışı etkinlikler kapsamında değerlendirilen sosyal kulüp çalışmaları okulda demokratik hayatın yaşanmasına, öğrencilerin okul yönetimine katılımlarının sağlanmasına, öğrencilerin düşüncelerini ifade edebilmelerine olanak sunar. Ayrıca sosyal kulüp çalışmaları öğrencilerin kendilerine güvenlerinin artmasını, başkalarının fikirlerine saygı göstermelerini, sosyal ilişkilerde daha anlayışlı olmalarını ve kendilerini daha iyi ifade etmelerini sağlar. (Tooper, 2007:43)

Çağdaş ve modern eğitimde, okulda ders dışı serbest etkinlikler okul programlarının önemli bir kısmını oluşturmaktadır. (Aydın, Bakırcı ve Ürey, 2012:216) Ders dışı etkinlikler, öğrencinin toplumsallaşmasına, ilgi ve gereksinimleri doğrultusunda çalışma alışkanlığı kazanmasına ve kişiliğinin gelişmesine yardım eder. (Binbaşıoğlu, 2000:10)

Okullarımızın görevleri arasında önemli bir yer tutan ders dışı etkinlikler öğretmenin bireysel teşebbüsleri ile renklenmiş, öğrencide ilgi ve istek uyandıran ve en önemlisi öğrenciye sorumluluk almasını, görevi yerine getirmesini ve başarının haklı sevincini yaşamasını sağlayan etkinliklerdir. (Göçer, 2004:162) Ders dışı etkinlikler, öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerini genişlettiği ve doyurduğu gibi, onların iyi bir yurttaşlık eğitimi kazanmalarına da yardım eder. (Ada ve Baysal, 2012:184)

2009 yılında yapılan bir çalışmada ders dışı etkinliklerin eğitimin genel amaçlarına ulaşmak üzere gerçekleştirildiği ve eğitimin bir parçası olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerine yönelik olarak gerçekleştirilen ders dışı faaliyetlerin, bireylerin kişiliklerini geliştirmek için, okul yönetiminin bilgisi ve rehberliği altında planlı ve programlı yapıldığı, gerçekleştirilen çalışmaların öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerinin karşılanmasına katkı sağlamanın yanında, aynı zamanda bireylerin iyi bir yurttaşlık eğitimi kazanmalarına da yardım ettiği ifade edilmiştir. (Ekici, Bayraktar ve Uğur, 2009)

Okulların programlarında yer alan oyunlar, danslar ve çeşitli spor dalları gibi etkinlikler çocuğun vücut gelişimi, hareketliliği ve motor gelişimi açısından yararlı olduğu gibi aynı zamanda çocuğun bir gruba dâhil olma, uyum sağlama, işbirliği yapabilme gibi sosyal becerilerini de geliştirir. (Arslan, 2006:2)

Eğitim sistemimizdeki en köklü reform hareketleri Cumhuriyetin ilanından sonra gerçekleştirilmiştir. Reform hareketlerine tavsiye niteliğindeki kararları ile yön veren Milli Eğitim Şuralarında da öğrencilerin çok yönlü gelişimine katkı sağlayan sosyal etkinliklere de yer verilmiştir. 13-17 Kasım 2006 tarihlerinde gerçekleştirilen 17.Milli Eğitim Şurası'nın "Eğitimde Nitelik" başlıklı 77.maddesinde "Veli, öğretmen ve yönetici görüşmelerini sıklaştırmak, ilişkileri sıcak bir duruma getirmek ve aynı zamanda öğrencinin olumlu yaklaşımını sağlamak adına, okul içi ve okul dışı sosyal etkinliklere geniş yer verilmeli; öğretmen, öğrenci, yönetici ve veli sık sık ortak etkinliklerde yer almalıdır." ifadesine yer verilmiştir.

01-05 2010 tarihlerinde Ankara'da gerçekleştirilen 18.Milli Eğitim Şurasının "Eğitim Ortamları, Kurum Kültürü ve Okul Liderliği" başlıklı kararlarının 6.maddesinde "Sosyal ve sportif etkinlikler için uygun koşullar hazırlanmalı, eğitim ortam ve programları, öğrencilerin ders dışı etkinliklere katılımını kolaylaştıracak şekilde düzenlenmelidir." ifadesine yer verilerek, sosyal etkinliklerin önemi bir kez daha vurgulanmıştır.

Akademik, pratik ve yaşamsal bir değere sahip olan sosyal etkinlikler, özünü oluşturan yaparak ve yaşayarak öğrenme ilkesiyle eğitim sisteminin istediği yönde doğal bir çalışma olanağı ve ortamı sağlamaktadır. (Canbay, 2007:164)

Okulun yalnızca öğretim programlarında yer alan ders konularının öğretildiği bir yer olduğu algısı, ders dışı etkinliklerin öneminin farkına varılmasını engellemektedir. (Aydın, Bakırcı ve Ürey, 2012:216)

Gerek okul idareleri ve öğretmenler, gerekse öğrenciler ve aileleri okuldaki sosyal etkinlik çalışmalarına gereken önemi vermemekte, ezbere dayalı öğretime gösterdikleri itinaı bu eğitim etkinliklerine göstermemekte ve ikinci plâna itmektedirler. Halbuki bu etkinlikler öğretim programlarına uygun bir şekilde yürütüldüğünde derslerin işlenişindeki eksikleri tamamlayan, öğretilenleri pekiştiren, öğrencilerin aktif bir şekilde rol almalarını sağlayan ve öğrenilenlerin öğrenci belleğinde uzun müddet kalmasını (kalıcı öğrenme) sağlayan önemli etkinliklerdir. (Göçer, 2004:162)

1.4. Eğitim Sistemimizde Sosyal Etkinliklerin Amaçları ve İlkeleri

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği'nin 5.maddesinde sosyal etkinliklerin amacı “ Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkelerine uygun olarak; öğrencilerin Atatürk İlke ve İnkılâplarına, Anayasanın başlangıcında ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı yurttaşlar olarak yetişmelerine, yeteneklerini geliştirerek gerekli donanımı kazanmalarına katkıda bulunmaktadır.” şeklinde ifade edilmektedir. Ayrıca bu amaçla öğrencilere:

- İnsan haklarına ve demokrasi ilkelerine saygı duyabilme,
- Kendini tanıyabilme, bireysel hedeflerini belirleyebilme, yeteneklerini geliştirebilme, bunları kendisinin ve toplumun yararına kullanabilme,
- Çevreyi koruma bilinciyle hareket edebilme,
- Kendine ve çevresindekilere güven duyabilme,
- Planlı çalışma alışkanlığı edinebilme, serbest zamanlarını etkin ve verimli değerlendirebilme,
- Girişimci olabilme ve bunu başarı ile sürdürebilme, yeni durum ve ortamlara uyabilme,

- Savurganlığı önleme ve tutumlu olabilme,
- Bireysel farklılıklara saygılı olabilme; farklı görüş, düşünce, inanç, anlayış ve kültürel değerleri hoşgörü ile karşılayabilme,
- Aldığı görevi istekle yapabilme, sorumluluk alabilme,
- Bireysel olarak veya başkalarıyla iş birliği içinde çevresindeki toplumsal sorunlarla ilgilenebilme ve bunların çözümüne katkı sağlayacak nitelikte projeler geliştirebilme ve uygulayabilme,
- Grupça yapılan görevleri tamamlamak için istekle çalışabilme ve gruba karşı sorumluluk duyabilme gibi tutum, davranış ve becerilerin kazandırılmasına çalışıldığına yer verilmektedir.

Aynı yönetmeliğin “İlkeler” başlıklı 6.maddesinde “Öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarında katılımcılık, planlılık, süreklilik, üretkenlik, gönüllülük ve iş birliği temel ilkedir.” ifadesine yer verilmektedir. Bu ilkeler doğrultusunda:

- İlköğretim ve orta öğretimde öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarının, öğrencilerin gelişim seviyesine göre belirlenmesine,
- Çevresine duyarlı ve liderlik özelliklerine sahip bireyler olarak yetişmelerine, ilgi ve istidatlarını geliştirmelerine,
- Demokratik yurttaşlık bilincini geliştirebilecek eğitim uygulamalarının, hayatın tüm alanlarına yayılarak yapılacak çalışmaların okul içi ve okul dışı etkinlikleri içermesine,
- Öğrencilerin toplumsal hayata, sorunların çözümüne, yerel düzeyde katılımına ve yöneltici projeler hazırlamaya özendirilmesine,

- Her bireyin topluma katkı sağlayabileceği göz önüne alınarak tüm etkinliklerde geniş katılımın sağlanmasına,
- Öğrencilerin yönlendirilmelerine ve kariyer gelişimlerinin desteklenmesine,
- Sosyal etkinlik çalışmalarının planlanması ve yürütülmesinde öğrencilerin ilgi, istek, yetenek ve ihtiyaçları ile çevrenin imkân ve şartlarının göz önünde tutulmasına,
- Etkinliklerde verimi sağlamak için okul ve halk eğitim merkezlerinde oluşturulan öğrenci kulüpleri arasında ortak çalışmalar yapılmasına ve bunların imkânlarından yararlanılmasına,
- Çalışmaların daha çok ders dışı zamanları kapsayacak ve değerlendirecek şekilde planlanıp uygulanabilmesine,
- Ders programlarının göz önünde bulundurularak desteklenmesine,
- Yurt içinde veya yurt dışında bulunan okullardaki öğrenciler ile ortak çalışmalar yapmalarına,
- Engelli öğrencilerin öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarına ilgi ve istekleri doğrultusunda etkin olarak katılabilmeleri için gerekli ortam ve şartların sağlanmasına,
- Sosyal etkinlik çalışmalarının danışman öğretmenlerin gözetiminde kulüp üyesi öğrencilerle planlanıp yürütülmesine,
- Çalışmalarda resmî, özel sivil toplum kurum ve kuruluşlarıyla öğrenci ve veli iş birliğinin sağlanmasına,
- Sosyal etkinliklerle öğrencilerin estetik, etik ve duygusal yönden gelişmelerinin sağlanmasına özen gösterilir ifadelerine yer verilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı

İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği'nin 5 ve 6.maddelerinde yer alan amaç ve ilkelerdeki maddeler dikkatle incelendiğinde, sosyal etkinliklerle bireylerin beden, ruh ve sağlık açılarından bir bütün olarak geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

1.5. Etkili Okullarda Sosyal Etkinlikler

İnsani ve sosyal açıdan eğitim ve okulun temel işlevi, insanın bütün yönleriyle gelişimine ve diğer insanlarla sosyal ilişkilerini geliştirmesine ve sosyal beceriler kazanmasına katkıda bulunmaktır. (Şişman, 2011:17) Okul öğrenciyi sadece akademik yönden değil, öğrencinin hayatta varlığını sürdürmesini sağlayacak şekilde çok yönlü gelişmesini sağlamakla görevlidir. Bu doğrultuda etkili okullarda akademik başarının yanında, sosyal etkinlik faaliyetlerine ve bu faaliyetlerde elde edilecek kazanım ve başarılarla da önem verilmektedir.

Okulun amaçlarına bireysel açıdan bakıldığında okulun her öğrencinin kendi yeteneklerini tanınmasına ve geliştirmesine; gerek akademik, gerekse akademik olmayan alanlarda onların bir takım beceriler kazanmasına yardımcı olması beklenmektedir. (Şişman, 2011:15)

Eğitim sistemlerinde öğrencinin çok yönlü geliştirilmesinin gerekliliği göz ardı edilmemesi gereken bir gerçektir. 20.yüzyılın son yarısında 21.yüzyılın ilk yıllarına damga vurmuş dünya ülkeleri de eğitim kalitesini arttırmak ve eğitimin önemli bir parçası olması sebebi ile ders dışı etkinliklere önem vermişler, hatta ders dışı etkinliklere katılmayı zorunlu tutmuşlardır. Dünya ekonomisinin yönlendirilmesinde ve teknolojik gelişmelerin meydana gelmesinde ön planda olan Japonya'da ahlak eğitimi spor ve kültürel etkinliklerle verilmektedir. Malezya'da farklı yaş gruplarında gerçekleştirilen eğitim öğretimde ders dışı etkinlikler zorunludur. Yine dünya ekonomisinde söz sahibi ülke olan Çin'de ahlak gelişiminin araçları

olarak beden eğitimi ve güzel sanatlar etkinliklerine önem verilmiştir. (Köse, 2003:25)

Günümüzde okullar sadece öğrencileri merkezi sınavlara hazırlamak veya tamamen bilgiyle donatmak gibi kalıpların dışına çıkarak, öğrencileri kendi kapasite, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirerek modern eğitimin gerektirdiği, öğrencide sosyal ve fiziksel gelişimi sağlamayı amaçlayan bir kurum haline gelmesi beklenmektedir. Bilgilerin genişletilmesi, tarafsız ve rasyonel düşünme olanakları sağlamak ile ders dışı etkinliklere aynı zamanda dinlendiricilik ve eğlendiriciliğin yanında eğitici boyut da eklendiği takdirde işlevsel bir anlam kazanır. (Başar, 2008; Yaşın, 2012:2)

Farklı özelliklere sahip olan bireylerde aynı yöntemlerle öğrenmenin sağlanamayacağı, her çocuğun benzersiz olduğu ve hepsinin okula öğrenme istek ve kapasitesine sahip olarak geldiği, böylelikle de hepsinin okul ortamında farklı türde gerçekleştirilebilecek eğitim öğretim faaliyetleri ve öğrenebileceği yaklaşımı ile yola çıkan Howard Gardner, 1983 yılında kendisinin ortaya atmış olduğu Çoklu Zeka Kuramı (ÇZK) ile o zamana kadar süregelen tüm kuramlara karşı çıkmıştır. Howard Gardner öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkların ortaya çıkartılıp bu farklılıklara göre eğitim verilmesi gerektiği ilkesini ve daha önemli bir vurgulama ile insan zekâsının sadece dilsel/sözel ve mantıksal/matematikselsel zekâlara bağlı olmadığını belirtmiştir. (Aydın, 2010)

Gardner'ın belirlediği zekâlar anlaşılması zor soyut kavramlar olmaktan ziyade günlük deneyimler vasıtasıyla tanımlanabilen zekâlardır. (Silver, Strong ve Perini, 1997). Gardner'ın 1995'te eklediği son zekâ türü ile birlikte önermiş olduğu zekâ türleri Dilsel/Sözel Zekâ, Mantıksal/Matematikselsel Zekâ, Görsel/Uzamsal Zekâ, Bedensel/Kinestetik Zekâ, Müziksel/Ritmik Zekâ, Sosyal/Kişilerarası Zekâ, İçsel Zekâ ve Doğa Zekâsıdır.

Eğitim öğretim faaliyetlerinin öğretmen merkezli olduğu öğrencinin kendini ifade etmesini sağlayacak faaliyetlere yer verilmediği eğitim

kurumlarında öğrenciler arası bireysel farklılıkların ortaya çıkarılması mümkün olamamaktadır. Etkili olarak değerlendirebileceğimiz eğitim kurumlarında görevli eğitim yöneticileri ve öğretmenler, bireysel farklılıkların var olduğu felsefesinden yola çıkarak, öğrencilerin farklılıklarını ortaya çıkarabilecek şekilde eğitim ortamlarının oluşturmalıdır. Sadece ders içi ortamlarda değil, öğrencilerin daha özgür bir şekilde kendilerini ifade edebildiği sosyal etkinliklerin planlanması ve bu etkinliklerin belirlenen amaçlara uygun bir şekilde gerçekleştirilmesi öğrencilerin kendilerini keşfetmelerine olanak sağlayacaktır.

Program denilince bir okulda öncelikle akla akademik program, yani müfredat programı gelir. Oysa geniş anlamda okul programı, program dışı etkinlikler olarak nitelendirilen sosyal, kültürel, sportif her türlü etkinlikleri kapsar. (Şişman, 2011:165)

Etkili bir okulda eğitim yöneticisi, kurumun lideri olarak yapılacak tüm faaliyetleri planlamalı, iş bölümü yapmalı, öğretmenlerin sosyal etkinliklerde etkin roller üstlenmesini sağlamalıdır. (Tetik, 2008:20)

Ders dışı etkinliklerle öğrencilere sorumluluk alma, hoşgörülü olma, kurallara uyma v.b. alışkanlıklar kazandırılabilir. Ayrıca bilgilerinin genişletilmesi, tarafsız ve rasyonel düşünme gibi olanaklar da sağlanabilir. Öğrenci üzerindeki olumlu etkileri düşünüldüğünde, etkili bir okulda ders dışı etkinlikler vakit öldürücü ve yıpratıcılıktan çok yapıcı, geliştirici ve üretken bir niteliğe sahip olmalıdır. (Başar, 2008)

Ders dışı etkinlikler olarak nitelendirdiğimiz sosyal etkinliklerinin belirlenen amaçlara ulaşması öğrencinin ilgi ve isteğinin yanında, bu etkinliklerin sağlıklı bir şekilde yapılabileceği ortamların olmasına da bağlıdır. Özellikle okul bahçesi, spor salonu, çok amaçlı salon, özel yetenek salonları, kütüphane ve okuma salonu, vb. ortamlar etkinliklerin gerçekleştirilmesi için olması gereken gereçlerdir. Bu konuda gelişmiş ülkeler, hem ders dışı etkinliklere hem de bununla ilgili altyapı olanaklarına gereken önemi vermektedirler. Örneğin;

Japonya'da her öğrenci ilköğretim 4. sınıftan itibaren en az bir ders dışı etkinliği seçmek zorundadır. Bununla beraber bütün öğrenciler, formal dersleri tamamladıktan sonra günlük iki saat seçtiği ders dışı etkinlikle ilgili olarak okulda çalışmak zorundadır. Ayrıca, çoğu Avrupa ülkesinde herhangi bir öğretim kademesinde alınan ders dışı etkinlikle ilgili sertifika, bir üst öğrenim için önemli bir kriter olarak değer görmektedir. Bu tür etkinlikler günümüz Amerikan okullarında okul yaşamının bir parçası haline gelmiş ve özellikle özel okullar gerçekleştirmiş oldukları bu etkinliklerle okullarının reklamlarını yapmaktadırlar. Ayrıca birçok ülke eğitimde kaliteyi artırmak için ders dışı etkinliklere katılmayı zorunlu tutmuştur. (Gündoğdu, Karataş ve Nacar, 2011; Yaşın 2012:4)

Demokratik anlayışın benimsendiği ülkemizde demokrasiyi içselleştirmek için bütün eğitim basamaklarında bu anlayışı yerleştirecek program ve uygulamalara yer verilmesi gerekir. (Ada ve Baysal, 2012:183) Yapılan araştırmalarda eğitim sistemimizde öğrencilere verilmesi gereken seçme, seçilme, iletişim kurma, başkalarının haklarına ve görüşlerine saygı duyma gibi demokratik hayatın gereği davranışların sosyal kulüp faaliyetlerinde pekiştirilebildiği tespit edilmiştir.

Öğrencilerin beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip olmasını, hür ve bilimsel düşünmesini, geniş bir dünya görüşüne sahip olmasını, insan haklarına saygılı, topluma karşı sorumluluk duyacak şekilde yetişmesini hedefleyen etkili bir okul, eğitim ve öğretim programlarını planlarken sosyal etkinliklere de yer vermelidir.

Çağdaş bir okulun programında; öğrencilerin öğrenmesi gereken zorunlu dersler, ilgi, istek ve yeteneklerine uygun olarak aldıkları seçicilik dersler, beden ve ruh sağlığına yönelik gerçekleştirilen rehberlik, beslenme ve sağlık hizmetleri ve çok yönlü gelişmelerine katkıda bulunan sosyal ve kültürel etkinliklerin bulunması öngörülmektedir. (Gültekin, 2007:72)

Okulların sınavlara hazırlık merkezi gibi algılanması okulların örgütsel sosyal sorumluluk kapsamındaki diğer görevlerinin ihmal edilmesine neden olmaktadır. Okul yönetimleri sosyal sorumluluklarını yerine getirebilmek için öncelikle paydaşlarının (öğretmen ve öğrenci) sosyal anlamda beklentilerini karşılamalıdır. İşbirliğine açık olma, takım halinde çalışabilme, hoşgörü ve paylaşmaya açık olma gibi unsurların karşılanması için okulların sosyal faaliyet planı içeren programlarının olması gerekmektedir. (Çankaya, 2010:23)

Sosyal etkinliklerin bir parçası olan sosyal kulüpler ile ilgili Karşlı (2006)'nın yılında gerçekleştirmiş olduğu araştırmada, yönetici ve öğretmenlere göre, sosyal kulüp çalışmaları sonucunda öğrencilerin, kendilerini anlayabilme, yeteneklerini geliştirebilme, planlı çalışabilme, ferdi girişimde bulunabilme, yeni durumlara uyum sağlama, kendisine ve başkalarına güvenebilme, boş zamanlarını yararlı bir şekilde değerlendirebilme, başkalarını dikkat ve istekle dinleyebilme, kendi görüşlerini başkalarına etkili bir şekilde anlatabilme, farklı görüş ve anlayışları hoşgörü ile karşılayabilme, sosyal ilişkilerde anlayışlı, saygılı ve ölçülü olabilme, grupça verilen görevleri tamamlamak için istekli çalışabilme, gruba karşı sorumluluk duyabilme, çevresindeki sorunlarla ilgilenebilme, objektif olabilme, cesaret sahibi olabilme davranışlarını orta derecede kazandıkları sonucuna ulaşmıştır. Yine aynı araştırmada sosyal kulüp çalışmalarına okullarda daha fazla önem verilmesi gerektiği

sosyal kulüp çalışmalarının istenilen şekilde gerçekleştirilebilmesi için içeriği ve faaliyet alanlarının genişletilmesi gerektiği, öğrencinin yöneticilik niteliklerinin gelişmesinde yarar sağlayacağına inanılan kulüplere ağırlık verilmesi gerektiği, özellikle çalışmalarda öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekecek gerekli özendiriciler oluşturulması gerektiği ifade edilmiştir. (Karşlı, 2006:97, 100)

Özer ve Dönmez, (Özer ve Dönmez, 2007:309) 2007 yılında yapmış oldukları çalışmada okul disiplinini sağlamak için öğrenci-öğrenci, okul personeli-öğrenci ve personel-personel ilişkilerine önem

verilmesini, öğrencilerin ve personelin okula bağlılıklarını arttıracak çalışmalar yürütülmesi gerektiğini belirterek, okulda ders dışı kültürel ve sportif etkinlikler düzenlenmesini, bu etkinliklere sadece öğrenci ve personelin değil aileler ve toplumun da katılmasını sağlamanın önemini vurgulamışlardır.

Öğrencilerin sosyal yönden gelişmesini sağlayacak sosyal etkinlik uygulamalarında öğretmenler, etkinliklerle ilgili olarak yalnızca rehberlik yapmalı, öğrencilerin bir işi planlayıp yürütme çabalarını desteklemeli ve onların yaratıcı ve özgün ürünler meydana getirmesi için gerekli olanakları sağlamalıdır. (Gültekin, 2007:74)

2012 yılında yapılan ve öğretmenlerin serbest etkinlik çalışmasının amacına yönelik görüşlerinin incelendiği bir araştırmada; gerçekleştirilen uygulamalar ile öğrencilerin okulu çok sevdiği, sosyalleşmelerinin arttığı, ders yüklerinin azaldığı ve dersler ile günlük hayat arasında daha yoğun ilişki kurabildikleri sonucuna varılmıştır. (Aydın, Bakırcı ve Ürey, 2012:225)

2010 yılında yapılan bir araştırmada ise, okul yöneticileri, öğrencilerin sosyal sorumluluklarını artırılmasına yönelik “kardeş okul, yardım amaçlı kermesler ve kampanyalar düzenlenmesi, öğrencilerin okulda karar alma sürecine katılması, akran danışmanlığı ve sosyal hizmet kurumlarında gönüllü çalışmak” gibi önerileri sıklıkla vurgulamışlardır. (Çankaya, 2010:23)

Demokratik bir tutum benimseyen öğretmenlerin ise öğrencilerini işbirliğine ve girişimlerde bulunmaya teşvik edici sosyal etkinliklere katılmaya yönlendirdikleri, sorumluluk duygularının gelişmesiyle birlikte öğrencilerin derslerdeki başarılarının da arttığı saptanmıştır. (Arslan, 2006:28)

Belirtilen uygulamalar ve bilgiler çerçevesinde Milli Eğitim temel amaç ve hedeflerine ulaşmak ve öğrencinin beden, zihin ve ahlak gelişimlerine olumlu katkılar sağlayarak, ilgi, istidat ve yeteneklerini geliştirmek isteyen etkili okullar, öğrencilerin sadece akademik bilgisini geliştirilmesine yönelik çalışmalarla yetinmemeli,

öğrencilerin aynı zamanda sorumluluk, özgüven, liderlik, iletişim konularında gelişmesini sağlayıcı sosyal etkinliklere de ağırlık vermelidir.

1.6. Sosyal Etkinlik Uygulamalarına Dünyadan Örnekler

Bu başlık altında konuyla ilgili dünyada farklı ülkelerde yapılan örnek uygulamalara yer verilmiştir.

Kırşehir İli Çiçekdağı İlçesi Şehit Öğretmen Bayram Tekin Ortaokulu'nun 2014-1-TR01-KA101-010095 numaralı Avrupa Birliği COMMENIUS PROJESİ Katılımcı okullarından örnekler aşağıdaki şekildedir.

Projemizin konusu sosyal etkinlik ve kulüp çalışmalarının Avrupa'daki örneklerini ve uygulanış biçimlerini inceleyerek, öğrencilerimiz üzerinde, ders programlarının yanında, güven ve sorumluluk duygusunu geliştirmek, yeni ilgi alanları oluşturmak ve yeni beceriler kazandırmak amacıyla sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlerde yeni ve etkili yaklaşımlar geliştirmektir (PROJE YÜRÜTME KURULU 2014) De HogeBrug Okulları (Hollanda)

12-20 yaş grubuna hitap eden bir engelli okulu olarak hizmet vermektedir.

Devlet tarafından belirlenen belli bir müfredat vardır. Bu müfredatın takibi müfettişler aracılığıyla yapılmaktadır. Tüm finansman diğer okullarda olduğu gibi devlet tarafında karşılanmakta ve öğrenci başına belli bir ödeme yapılmaktadır. İlkokul çağında akranlarından geri kaldığı zekâ testleriyle tespit edilen öğrencilerin gönderildiği bir okul türüdür. Yazma, okuma, el becerisi, öz bakım becerisi vb. gibi niteliklerin geliştirilmesi amaçlanır. (Okulun hemen hemen her türlü ev, iş aleti ve atölyesi vardır. Aynı zamanda okul içerisinde öğrencilerin hem meslek öğrenmesini hem de sosyalleşmesini sağlamak amacıyla, öğrencilerin çalıştırdığı bir bakkal

bulunmaktadır.) Bu okul, “Engelli öğrenci en iyisini yapana dek eğitim görür” felsefesiyle hareket eden bir anlayışa sahiptir. Okulun asıl amacı engelli bir şekilde topluma kazandırmaktır. Zaten Hollanda’da bir iş yerinin %5’inde engelli çalıştırma zorunluluğunun yasalaşması hedeflenmektedir. Bir öğrenci bu okulda 8 yıl kalabiliyor. 3. Yılın sonunda öğrencinin ne meslek yapacağı belirleniyor ve öğrenciye haftanın iki günü dışarıda öğrendiklerini uygulama imkanı tanınmıyor. Öğrenci okulda ilgilendiği işin %80’ini yapabilirse bir fabrikada iş olanağı sağlanıyor. Okuldaki sosyal faaliyetler ise; bu okulda verilen eğitimin amacı sosyal hayata uyum sağlamak olduğundan dolayı, verilen eğitimin de büyük çoğunluğu yaparak-yaşarak öğrenme temeline dayalı ve sosyal gelişime olanak sağlayacak şekilde planlanmıştır. Buna bağlı olarak belirli dönemlerde öğrenciler için özel aktiviteler de uygulanmaktadır. Öğrenciler ülke içinde ve/veya ülke dışında kamplara götürülmekte ve öğrenciler kayak yapmayı öğrenirken, doğa ile baş başa kalarak bedensel ve duygusal gelişimlerine katkılar sağlayabilmektedirler. Örneğin bir konferansın yemeği catering firmaları gibi hareket edilerek bu okulda eğitim gören öğrenciler aracılığıyla yapılabilmektedir. Yaşlı bakımevinin bazı hizmetleri öğrencilerce karşılanmaktadır. Ayrıca tüm okulda uygulanan “Kaya-Su” etkinliğiyle öğrencilere hem bedensel ve zihinsel gelişim imkânı hem de hayatta duyguları kontrol etme imkanı sağlanmaktadır. Bu faaliyet Hollanda’da bulunan okulların neredeyse tamamında uygulanmaktadır. Sonuç olarak bu okul, engelli bireylerin topluma kazandırılması için her türlü olanağı bu bireylere sunmakta, sosyal gelişimlerinin yanı sıra her öğrencisinin meslek sahibi olabilmesi için yoğun çaba sarf etmektedir.

Avicenna/İslam Okulu (Hollanda)

Adı İslam Okulu olsa da bir meslek lisesi konumundadır. Diğer okullar gibi bu okul da devlet bütçesiyle ayakta durmaktadır. Müslüman öğrencilerin tercih ettikleri bir okuldur. Temel felsefeleri herkesin kendi kabiliyetini bulmasını sağlamaktır. Okulda Din eğitimi de verilmektedir. Dersler eğlenceli bir atmosferde sunulmaktadır. Özellikle müzikle bağlantılı ilahi yarışmaları düzenlenmekte ve

Camiler gezdirilmektedir. Okulun bünyesinde Elektronik, bakım hizmetleri, muhasebe gibi bölümler mevcuttur. 4 yıldan oluşan eğitimin il iki yılında genel bir eğitim 3. ve 4. sınıflarda mesleğe yönelik eğitim verilmektedir. Sanat dersleri oldukça önemli görülmektedir. Özellikle ebru ve heykeltıraş alanı ön plana çıkarılmış durumdadır. Okulda kültürel eğitimi de önem verilmektedir.

1.7. Okulda Yapılan Sosyal çalışmalar

Öğrencilere yılda iki kez 800 saatten oluşan bir “Workshop” hizmeti verilmektedir. Bu çalışmalarda amaç öğrencilere yetenekli oldukları alanda çalışma fırsatı verip kendilerini geliştirme olanağı sunmaktır. Tüm hafta o çalışmaya ayrılır, okul dışından getirilen eğitimle yürütülen bu çalışmalar sonunda öğrenciye sertifika verilir. Workshop çalışmaları diğer derslerle ortak çalışma yapılabilir. Örneğin resim veya müzik derslerinde.

Ayrıca öğrencinin yeteneğini keşfetmek için yetenek programları düzenlenmektedir. Bu programlar aracılığıyla her öğrenciye bir yeteneğini sunma fırsatı verilmektedir.

Meslekleri tanıtmaya çalışmalarını için belirli dönemlerde farklı firmalardan okula tanıtıcı yetkili kişiler getirilmektedir. Hata öğrenciye bir firmanın yönetim kurulu başkanlığı yapma fırsatı bile verilmektedir. Öğrencilere yapılan bir diğer uygulama ise hafta bir gün her öğrenciye koç saati uygulamasıdır. Öğrenciye bir eğitim eşliğinde bazı testler uygulanmaktadır. Bu koç uygulaması sayesinde öğrencinin ilgi ve yeteneği zamanla ortaya çıkarılmaktadır.

Keuzevakken De Hef/Meslek Koleji (Hollanda)

Okulda bir koordinatör ve bir kültür öğretmeni vardır. Okulun işleyişine bu ikili büyük katkı sağlamaktadır. Meslek lisesi olarak adlandırılabilir. Öğrenci bu okula hazırlık eğitiminden sonra gelmektedir. Öğrencilerin bu okula başlama yaşı 13'tür. Okulda temel

dersler vardır ve bu temel dersleri her öğrenci almak zorundadır. Okulun esas işleyişi seçmeli ders alanında kendini göstermektedir. Çünkü okulda öğrencilerin seçebileceği 46 değişik alan mevcuttur. Öğrenci yeteneğine göre bu seçmeli derlerden istediğini seçebilmektedir (fotoğrafçılık, İspanyolca, basketbol, moda, müzik, ilkyardım, ben kimim, yaratıcılık, medya montaj, teknik, gitar, satranç... gibi). Seçmeli dersler iki yıl boyunca haftada iki gün yapılmaktadır. Bu iki yıldan sonra öğrenciler kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda asıl okuyacakları bölümleri seçmektedirler. Seçmeli dersler normal öğretim süresinin dışındadır. Normal öğretim saatinde öğrenciler almaları gereken temel dersleri almakta, normal öğretim saatlerinin dışında da ilgi, yetenek ve isteklerine göre belirleyecekleri seçmeli derslere katılabilmektedirler Okulda uygulanan bu seçmeli dersler, okul öğretmenleri tarafından değil de dışarıdan getirtilen uzmanlar aracılığıyla yürütülür. Bu seçmeli dersler her biri 12 haftadan oluşan 3 blok halinde yıl içerisinde alınır. Her blokta 2 seçmeli ders bulunur. Bu dersler sonunda bir rapor ve sunum istenir öğrenciden. Öğrenci böylelikle birlikte çalışma becerisi, seçim yapma, duygusal gelişim gibi noktalarda gelişim sağlayarak “Ben kimim?” sorusuna yanıt verebilecek düzeye erişir.

Okulda uygulanan bu 46 seçmeli dersin ana hedefleri şöyledir:

- 1-Birlikte çalışma
- 2-Sunum yapabilme
- 3-Planlı çalışabilme
- 4-Dil becerisi
- 5-Sosyal ağ geliştirmektir.

Presentatie Basic School (Hollanda)

Yine devlet tarafından öğrenci başına belli miktar para ödenerek desteklenen klasik bir Hollanda ilköğretim okuludur. (Öğrenci başı 4000 Euro, Fakir semtlerde bu miktar 8000 Euro'dur.) Türkiye'deki klasik ilköğretim okullarına benzeyen bir okul örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. İlköğretim okulu olarak geçen bu okulun yaş aralığı 4-

12'dir. Hollanda eğitiminde okul çağı 4 yaşında başlamaktadır. Bu okul iki ayrı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm; 4-6 yaş arası çocukların bulunduğu anasınıfı ve ilkokul 1 olarak adlandırdığımız bölüm (bu bölüm oyun ağırlıklıdır ve öğrenci yazma, okuma becerisini de edinir; müzik, jimnastik, resim vb. etkinlikler bu bölümde önem kazanmaktadır). İkinci bölüm; 6-12 yaş grubunun bulunduğu bölümdür. Bu bölüm ağırlıklı olarak temel derslere yöneliktir. Okul öğretim saati 08.15-15.15 arasındadır. Sınıf öğretmeni uygulaması burada da var. Fakat öğrencilere dışarıdan herhangi bir ders için öğretmen getirilebilmektedir. Örneğin İngilizce dersini ya da matematik dersini okul dışarıdan öğretmen takviyesiyle öğrencilere sunabilmektedir. Öğrenci beklenen seviyeye ulaşmamışsa özel ders olanağı sunulmaktadır. Özel dersin masrafları ise belediye ya da okulca karşılanmaktadır. Okuldaki temel felsefe “Senin sınırların senin vizyonundur.” felsefesidir. Aynı sınıfta okuyan öğrencilerde düzey farklılığı oluşmuşsa geri kalan grup tespit edilip takviye dersler verilmektedir. (Takviye dersleri dışarıdan kiralanmış öğretmenler verir.) Ekim, ocak ve mart olmak üzere üç dönemde öğrencilere karne verilmektedir. Herhangi bir başarı belgesi ise verilmemektedir. Bu okulda da Hollanda'nın diğer okullarında olduğu gibi, bizim sistemimizdeki gibi sosyal kulüp çalışmaları yapılmamaktadır. Fakat gün içinde normal öğretim bittikten sonra “Russian Art” adını verdikleri bir program dâhilinde dileyen öğrenci ilgi, yetenek ve isteği doğrultusunda piyano, bale, dans, satranç, keman... vb. pek çok faaliyet alanında ders alabilmektedir. Bu dersler ücrete tabi olup durumu olmayan öğrencilere ise maddi açıdan destek verilmektedir. Bu ders dışı faaliyetler akşam 20.00'ye kadar sürebilmektedir. “Russian Art” programlarında üstün yetenekli olan öğrenciler için sponsor dahi temin edilmektedir.

Okulda teneffüs zamanlarında bile çeşitli sosyal aktivitelerin yapılabileceği pek çok alan bulunmaktadır. Okulun üst katında öğrencilerin tenis oynayabileceği, oyun sahneleyebileceği, müzik aletleri kullanabileceği bir alan mevcuttur. Öğrencilerin ulusal bir programa katılma zorunluluğu ise bulunmamaktadır. Bu, gönüllülük esasına dayalıdır. Okul dilerse bir program hazırlayıp ulusal veya

bölgesel programlara katılabilir. Ayrıca her Cuma öğrencilerin teklifi ile okulda öğrenciler tarafından hazırlanan bir gösteri sunulmaktadır. Okul velilerce de çok iyi desteklenmektedir. Hatta bazı veliler öğle aralarında okula gelerek öğrencilerle faaliyetler planlamakta ve takipçi olmaktadır. Özellikle bu okulda veli desteği bariz şekilde göz önündedir. Veliler sene başında yapılan planlamalar ile belirli dönemlerde okulda bulunmakta ve okul yönetimine, öğretmenlere ve öğrencilere ihtiyaçlar doğrultusunda destek hizmetleri sunabilmektedirler. Veliler tarafından sağlanan bu destek hizmetleri okul-veli işbirliğine ve gönüllülüğe dayalıdır. Bu durum okulun eğitim kalitesine önemli katkılar sağlamaktadır.

20.yüzyılın ikinci yarısında başlayan ve 21.yüzyılın ilk dönemlerinde de etkisini sürdüren teknolojik gelişmeler, gelişmelerin hazırlayıcısı konumundaki insan kaynağının çok yönlü olarak yetiştirilmesinin önemini vurgulamaktadır. Bu durum gelişen ve gelişmekte olan ülkelerin eğitim politikalarına da etki etmekte, insan kaynağının ruh, beden ve sosyal açılardan gelişimi için eğitim sistemlerinde düzenlemeler yapılmaktadır. Yapılan düzenlemelerdeki temel amaç okulların etkinliğini ve etkililiğini arttırmaktır.

Etkililik var olan kaynakların kullanılması sonucunda en yüksek verimin veya ürünün elde edilmesidir. Herhangi bir kurum veya faaliyetten en yüksek verimin elde edilmesi ancak detaylı olarak çok yönlü planlama ve çalışma faaliyetleri ile gerçekleşebilir. Türk Eğitim sistemi içerisinde gerçekleştirilen çalışmalar, geleceğin başrolünde oynayacak öğrencilerin yetiştirilmesine yöneliktir. Geleceğin resminde yer alacak öğrencilerin yetiştirilmesinde en önemli görev okullar ve içinde yer alan eğitim yöneticileri ve öğretmenlere düşmektedir. Eğitim yöneticileri ve öğretmenlerin etkililiği okullarda verilen eğitimin temelini oluşturmaktadır.

Okul, çocukların ve gençlerin belli bir süre ve belli amaçlar doğrultusunda içinde yaşayıp etkinliklere katıldığı, (Arslan, 2006:2) öğrencilere okuma-yazma ve basit sayısal becerilerin yanında karmaşık ve daha soyut bilgi ve düşünceleri kazandırmak üzere

kurulmuş ve hemen hemen herkesi şu veya bu ölçüde ilgilendiren oldukça yaygın, toplumsal bir kurumdur. (Tatar, 2004:2)Bu toplumsal kurum içerisinde bireylere hayatın temel bilgileri verilmekte, bireylerin hayata hazırlanması sağlanmaktadır.

Okullar, öğrencilerin ve içinde var oldukları toplumların gereksinim ve isteklerine cevap verebilecek nitelikte bir eğitimi benimsemelidirler. İçinde yaşadıkları toplumun ihtiyaçlarına cevap veremeyen eğitim kurumları varlıklarını uzun süre sürdüremezler. (Baştepe, 2002:58).

Eğitim alanında gerçekleştirilen birçok araştırma gösteriyor ki, akademik alanda hazırlanan ve okullarda uygulanan programlar, bireylerin hayata hazırlanma sürecinde yetersiz kalmakta, bireylerin hayatta karşılaşabilecekleri sorunlarda göstermeleri gereken davranışları öğretememektedir. Akademik programların yetersiz kaldığı bir takım tutum ve davranışların öğrenilmesi sosyal etkinlik uygulamaları ile mümkün olabilmektedir.

Sosyal etkinlikler ya da ders dışı etkinlikler olarak adlandırılan çalışmalar ders dışında okulda ve okul dışında yapılan eğitim ve öğretim çalışmalarının tümünü kapsamaktadır. (Tetik, 2008:38) Öğrenciler, akademik açıdan birçok bilgiyi öğrenecekleri eğitim kurumlarında aynı zamanda liderlik, özgüven, başarı, iletişim, insan haklarına saygı... v.b. duygularda da çok yönlü tecrübeler edinmektedirler. Akademik bilgilerin dışında kalan bu duyguların geliştirilmesinde sosyal etkinlik uygulamalarının önemi yadsınamaz.

Eğitim sistemimizde bir okulun etkililiğinin ölçülmesinde temel kriter sadece merkezi sınavlarda elde etmiş olduğu başarıdır. Bu durum öğrencinin bir bütün olarak gelişmesini hedefleyen eğitim sistemimizde, eksik bir değerlendirmeye neden olmaktadır. Merkezi sınav sonuçlarına göre yapılan değerlendirmeler, eğitim sisteminin öğretim boyutu ile ilgilenmekte, sistemin eğitim boyutunu göz ardı etmektedir. Öğretim boyutunun ön planda olması, okul ve kurumların

sosyal etkinlik uygulamalarına vermeleri gereken önemi olumsuz yönde etkilemektedir.

Çağımızda ailenin, çocuğun akademik çalışmalarına gösterdiği ilgi ve desteğin yanı sıra sosyal etkinliklerde de kendisini ifade edebilmesine olanak sağlaması ve teşvik edici olması beklenmektedir. (Arslan, 2006:3) Ailenin farklı yöndeki çalışmalara destek vermesinin sağlanması için veli-okul iletişimine önem verilmelidir.

Bireyleri dış çevreden koruyan okul, aynı zamanda gerçek yaşamın yansımaları ile bireylerin gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır. Etkili okullarda öğrencinin çok yönlü gelişimi öncelikli hedefler arasında yer almaktadır. Bu doğrultuda okullar, öğrencilerin sadece akademik yönden gelişmelerini sağlamakla yetinmemeli, aynı zamanda sosyal yönden de gelişmelerini sağlamak hususunda belli planlamalar yapmalıdır. (Şişman, 2011:8)

Etkili okullarda görevli eğitim yöneticileri ve öğretmenler, eğitim öğretim yılı ile ilgili yapılacak planlamalarda akademik programlarla beraber, eğitim öğretim yılı içerisinde gerçekleştirilecek geziler, bilgi yarışmaları, kültürel yarışmalar, sportif yarışmalar, yayınlar, gösteriler... v.b. etkinliklerin de planlamalarını yapmalı, bu planlamalar içerisinde farklı farklı öğrencilerin yer almasına dikkat etmelidirler.

Bütün bu değerlendirme ve araştırma bulguları ışığında, Etkili okulun eğitim-öğretim süreci ve ortamı boyutlarının temel nitelikleri şöyle olmalıdır;

1. Eğitim-öğretim sürecinde ve öğretim ortamlarında etkili öğretme ve öğrenmenin gerektirdiği bir çalışma disiplini olmalı ve öğrenme süreçleri öğrencilerin öğrenme kapasitelerine göre planlanmalıdır.

2. Eğitim-öğretim sürecinde ve öğretim ortamlarında, nitelikli eğitim-öğretimin gereği olan demokratik bir yönetim biçimi olmalıdır.

3. Eğitim-öğretim sürecini geliştirme yönetici ve öğretmenlerin en önemli eğitimsel görevlerinden biri olmalı ve eğitim-öğretim sürecinde öğrencilerin sadece zihinsel ve eğitimsel değil, aynı zamanda sosyal, eğitsel ve bedensel gelişimlerini sağlayıcı etkinliklere de yer verilmelidir.
4. Öğrencileri başarıya yönelten bir ölçme-değerlendirme ve ödüllendirme sistemi olmalı ve her öğrencinin ilgi, beceri ve gereksinimleri doğrultusunda kendisini geliştirmesine olanak sağlanmalıdır.
5. Eğitim-öğretim ortamları etkili öğretme ve öğrenmeyi gerçekleştirecek nitelikte olmalı ve eğitim teknolojisiyle donatılmalıdır. Okul eğitimsel etkililiği gerçekleştirecek iyi bir fiziksel yapıya sahip olmalıdır.

EĞLENDİRİCİ EĞİTİCİ YÖNTEM ve TEKNİKLER

Zekeriye DEMİR, Özlem DEMİR

Eğitim çok ciddi bir iştir. Ancak bu işin ciddiyeti, öğrenme-öğretme sürecini asık suratlı, can sıkıcı ve aşırı disiplinli bir biçimde yürütülmesini gerektirmez. Çocuk öğrenirken, eğlenmeli ve öğrenme işinden zevk almalıdır. Öğrencilerin okulda, eğlenerek öğrenmeleri için;

Öğrenciyi öğrenme sürecine etkin olarak katmak,
Onlara yaparak-yaşayarak öğrenme fırsatı vermek,
Öğrenmeyi oyun haline getirmek.

1.1. Dramatizasyon

Öğrencileri öğrenmeye karşı güdüleyen, onların eğlenerek öğrenmelerini sağlayan yöntem ve tekniklerin başlıcaları, eğitici oyunlar ve benzetimdir.

Dramatizasyon, istenildiğinde yaşanılmayacak olayların, öğrencilerin kendileri tarafından yaşanarak temsil edilmesidir. Dramatizasyon öğrencilerin zaman ve mekân yönünden ulaşamayacakları olayları incelemelerini, yaratıcılıklarını sergilemelerini; düşünme, algılama, yorumlama, dinleme, konuşma gibi yeteneklerini geliştirmelerini sağlar.

Okulda dramatizasyon belli hedeflere ulaşmak için yapılır. Bu amaçla, öğrenciler önce oynayacakları rollerle ilgili bilgi toplarlar ve drama sırasındaki etkinlikleri bu bilgi birikimine dayalı olarak gerçekleştirilir. Bu yolla kavram, beceri ve tutum oluştururlar. Drama etkinliğine katılacak öğrencilerin birlikte çalışmaya hazır olmaları,

kendilerine güvenmeleri, değişik şeyler keşfetmeye arzulan olması gerekir. Drama, öğrenme, duygusal boyut katar. Bütün özellikleriyle dramatisasyon, öğrencilerin dünyayı algılamalarında, çevreleriyle, başkalarıyla ve kendileriyle etkili ve doğru bir etkileşim ve iletişime girmelerine olanak sağlayan bir öğretim tekniğidir (Özden, 1998, s. 176).

Dramatisasyon uygulamada birbirinden farklılık gösteren belli türlere ayrılmaktadır. Kimi zaman bu türler ayrı bir yöntem ya da teknik olarak ele alınmaktadır, farili öğretiminde kullanılabilir yöntemler şunlar: İnfomal drama, formal drama ve rol oynamadır.

1.1. İnfomal Drama

İnfomal drama gerek duyulduğu zaman hazırlık yapmaksızın gerçekleştirilir. Bu drama tekniğinde, öğrencilere belli karakterler tanımlanır ve bu rolleri oynamaları istenir. Dışarıdan oyun için bir sınırlama getirilmez. Sosyal bilgiler ve tarih dersinin konuları toplumsal yaşantının içinde seçtiği için bu teknik kolaylıkla kullanılabilir.

Bu tür dramatisasyonda oyun belli bir metne bağlı kalarak oynanır. Drama sırasında gerçeklere uygun ortam yaratmak için kostüm ve dekor kullanılır. Temsiller bu tip oyuna girer. Formal dramatisasyonun uygulanması zaman alır.

1.2. Formal Drama

Bir olayı aslına uygun bir biçimde canlandırmak ve öğrencilere sözel bilgi kazandırılmak istenildiği zaman bu teknik daha uygundur. Bu tür dramatisasyondan önce öğrencilerin oynayacakları oyunun geçtiği yer ve kişilerle ilgili kitaplardan, filmlerden, ansiklopedilerden bilgi toplamaları gerekir. Bu özelliğinden ötürü, formal dramalar öğrenciyi öğrenmeye ve araştırma yapmaya karşı güdüler, birlikte çalışma alışkanlığı kazandırır. Örneğin, Türklerin yapmış oldukları savaşlar veya İnkılâp Tarihindeki Atatürk'ün de konuşmalarını içeren bölümler canlandırılabilir.

Formal dramaca müzikle canlandırmada yapılabilir. Bilhassa müzik bakımından Türk Folkloru kadar zengin hiçbir tarih yoktur: Folklorumuz; ağıtlar, şarkılar, türküler, marşlarla süslenmiştir. Müzikle canlandırmaya bir kaç örnek vermek gerekirse:

Yemen Savaşları için yürekten kopup gelen şu şarkı ne kadar içli ve canlıdır. Bu şarkılar, o devrin gerçek karakterini bize her yönden ifade edebilir:

Ah O Yemendir

Gülü Çemendir

Giden Gelmiyor

Acep nedendir

Su savaşlar için başka bir örnek;

Mızıka çalındı düğün mü sandın?

Al yeşil bayrağı gelin mi sandın?

Yemen'e gideni gelir mi sandın?

Kurtuluş savaşımız, sıralarında işgal gören bölgelerde yaşayanların bu durumu pek çok garipseyerek, feleğin bu işini aşağıdaki beyitlerle dile getirmeleri ne kadar da enteresandır:

Ankara'nın taşma bak

Gözlerimin yaşına bak

Biz Yunan'a esir olduk

Şu feleğin işine bak. (Göksel, 1948, s.8-9).

1.3. Rol Oynama

Rol oynama, öğrencilerin kendilerine verilen bir rolü, kendi yorumlarıyla oynamaları esasına dayalı bir tekniktir. Rol oynama ön hazırlık ve temel özellikleri açısından informal drama ile formal drama arasında yer alır. Ancak informal dramaya göre öğretme tarafından daha planla bir biçimde düzenlenir.

Rol oynama eğitim amacıyla en çok kullanılan dramatisasyon tekniklerinden biridir. Rol oynama sırasında öğrenciler başka bir

kişiliğin arkasında kendi duygu ve düşüncelerini daha kolay ifade edebilir, başkaları ile empati kurma becerilerini geliştirebilir. Ayrıca konuşma ve dinleme becerileri gelişir. Bu yöntem, çocuğun ruhsala gelişimi yanı sıra bedensel gelişimi açısından önemli sayılan bir yöntem olduğundan günümüzde modern okul programlarına alınmış, çeşitli derslerin öğretiminde sık başvurulan bir yöntem olmuştur. Bu yöntemde öğrencilere belli roller verilir, roller çalışır. Sonra uygulamaya konur. En sonunda sonuç çıkarılır ve gerekli açıklamalar yapılır (Özçelik, 1996, s.86).

Yaratıcı oyun yöntemi tarih öğretiminde çok iyi bir şekilde kullanılabilir. Öğrenciler seçilip, kendilerine verilen bölümleri oynar ve diyalogu öykünün akışına göre canlandırır. En sonunda da değerlendirme yaparak konuyu pekiştirirler. Lozan Antlaşmasının imzalanması, ilk TBMM'nin açılması, Mitingler, I. Murat'ın öldürülmesi vs. gibi tarih konuları rol oynama yöntemiyle canlandırılabilirler.

Dersin İşlenişi:

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalini protesto için yurdun her yerinde ve İstanbul'un değişik semtlerinde mitingler düzenlendi. İzmir'in işgaline tepki, memleketin her tarafında, heyecan yarattığı ve özellikle İstanbul'da Sultan Ahmet Meydan'ında heyecan doruğa yükseldi. İzmir'in işgalinden sonra halkın tepkisini anlamak ve Türk Milletindeki milli bilincin nasıl uyandığını açıklamak için İstanbul Sultanahmet mitingi örnek olarak alında ve senaryolaştırılarak sınıfta dramatize edildi.

Yukarıda araç-gereç kısmında belirtilen materyallerden;

Alış yazısı tahtasına asılır.

Öğretmen kürsüsü, konuşma yapılacak siyah örtülü kürsü haline dönüştürülür.

On beş - yirmi tane bayrak üzeri siyah tüllerle örtülmüş şekilde sınıfa dağıtılır ve bir kısım değişik yerlere yerleştirilir.

Sınıftaki öğrenciler, mitinge katılan insanlar konumundadır.

Rol oynama etkinliğinin I. aşaması olan “ortam” hazırlanır.

Mitingde konuşma yapan Halide Edip Adıvar’ı canlandırmak için bir kız öğrenci, Mehmet Emin Yurdakul’u canlandırmak için ise bir erkek öğrenci seçilir. Öğrencilerin gönüllü olmalarına ve konu gereği hitap yeteneklerinin iyi olmasına dikkat edilir.

Etkinliğin II. aşaması olan “oyunca seçme” bölümü tamamlanır. Etkinliğin III. aşaması olan “temsil”, (dramatizasyon) bölümüne geçilir.

23 Mayıs 1919’da Sultan Ahmet Meydanı’nda yüz bin kişi toplanır. Elliden fazla derneğin, bütün okulların, siyasal partilerin katıldığı miting te, pankartlarda şu yazılar göze çarpar:

“Türk Hürdür, Esir Olamaz.”, “Hak isteriz. İki Milyon Türk, İki Yüz bin Rum’a Feda Edilemez.”

Bütün Türk bayrakları siyah tüllerle kaplanmıştı. Sultan Ahmet Camisi önündeki yüksek kürsü de siyah bezlerle örtülmüştü. Kürsünün önünde, Wilson

Prensiplerinin Türklere ait 12’nci maddesi siyah bir çerçeve içinde duruyordu. Kürsüye önce Şair Mehmet Emin Yurdakul geldi ve şu konuşmayı yaptı:

“Keşke yüzyılların geceleri ve dünyanın karanlıklar gözlerime dolarak bir kör olsaydım. Sokak sokak dilenseydim de milletimin kulağında patlayan bu felaket seslerini işitmeseydim. Bu kara günleri görmeseydim. Bu zulüm ve vahşilik niçin yapılıyor? İzmir’i Yunanistan ve Türk’ü Yunanlı yapmak için mi? Hayır kardeşler... İzmir altı yüz yıldan beri Kırk Ulu Caminin beyaz minarelerinde ezan sesleri yedi gökte dalgalandıran bir Müslüman memleketidir. Gene mi

kan, gene mi ateş? Batıya dönerek haykırmak ve şunları söylemek istiyorum: Ey Avrupa, ey Amerika, bunun sorumluluğu sizin olacaktır...

Kardeşlerin, Yunanlıları İzmir'den çıkarmak, eski ve yeni dünyaya hukuk ve hürriyetimizi ispatlamak istiyor musun? Öyleyse ilk önce aramıza girmiş olan arabozuculuğu (nifak) öldürelim) Kardeşliğe doğru, bir daha geri çekilmeyecek olan ellerimizi uzatalım”.

Daha sonra kürsüye Halide Edip gelir ve:

“Kardeşlerim, evlatlarım! Ruhu göklerde olan yedi yüz yıllık şanlı tarihimiz bu minarelerden bugün Osmanlı Tarihi'nin dramını sergiliyor. Bu büyük, bu tarihsel meydanda zafer alayları düzenleyen atalarımızın ruhu sizi seyrediyor. Dünyaların öbür ucuna at süren yenilmez Müslüman, tarihinin mutsuz bir kızıyım. Bugün de dünü kadar kahraman ve talihsiz Türk Milletinin bir anasıyım. Millet adına, atalarımızın bizleri seyreden ruhlarına gücünü kaybetmemiştir. Yemin ediyorum ki, Osmanlı Sancağı'na, tarihine, hiyanet etmeyeceğim”.

Halide Edip, Türkiye'yi bölmeye kalkışan Avrupa devletlerini suçlayıp, onları sömürü politikalarını yerdikten sonra konuşmasını şöyle sürdürür;

“Kardeşlerim, evlatlarım! Osmanlı toprağında böyle büyük, böyle tarihi bir gün belki bir daha göremeyeceğiz. Evlatlarım, böyle bir gün olur da bir daha toplanamazsak, içimizde ölenler olursa, Türk'ün bağımsızlık bayrağı ile mezarı üzerine geliniz. Benimle beraber yemin ediniz. Türkiye'nin İstiklâl ve yaşama hakkım alıncaya kadar hiçbir korku, hiçbir güçlük önünden kaçmayacağız. (Vallahi sesleriyle meydan çınlr). 700 yılın tarihine ağlayan minareler altında yemin ediniz, bayrağımıza, atalarımıza, namusumuza ihanet etmeyeceğiz, bu uğurda can vermektten çekinmeyeceğiz”.

Temsil tamamlanır. Son aşamada, tartışma ve değerlendirme kısmına geçilir. Öğrencilerin rollerini iyi canlandırıp, canlandıramadıkları,

eksik ve üstün tara Harı, verilmek istenen mesajın verilip, verilmediği tartışılır ve genel bir değerlendirme yapılır, temsil sonuçlandırılır.

Tarih eğitiminde verilmek istenen konular zaman zaman dramatize edilerek yaşatılmalı. Bu her ders için mümkün olur mu bilmem. Ancak konu araştırılmalıdır. Ama her alan içinde yeri olan bu yöntem tarih derslerinde de rahatlıkla uygulanabilir (Ürer, 1991 : 32-3).

2. Benzetim

Benzetim rol oynamaya çok benzeyen bir yöntemdir. Ancak benzetimde öğrencilerin gerçek yaşamda karşılaşacakları bir ortamda, göstermeleri gereken gerçek davranışları rol oynama tekniği ile göstermeleri istenir. Diğer bir deyişle, rol oynama tekniğinde öğrenci oynadığı rolü istediği gibi yorumlayabilir ve oynayabilir. Oysa benzetim tekniğinde rolünü üstlendiği kişinin gerçek hayattaki davranışlarına benzer biçimde oynaması gerekir (Erden, 1998, s. 144).

Benzetim tekniği uygulanırken öğrencilerin kendilerini gerçek durumda hissetmesi için, gerçeğe uygun bir model oluşturulur. Model gerçek durumdaki bir süreç, bir durumdur. Günümüzde elektronik teknolojisindeki gelişimler model oluşturmada eğitimcilere kolaylık sağlamaktadır. Bilgisayar sayesinde öğrencilere gerçeğe çok benzeyen ortamlar meydana getirilebilmektedir. Yurt dışında da sosyal bilgiler ve tarih öğretiminde kullanılmak üzere çok çeşitli benzetim tekniğine dayalı paket program geliştirilmiştir. Tarihimizin belli zamanlarında, örnek konulan kitaptan okumak yerine benzetme yoluna yaşatarak anlamak mümkündür. Benzetim yönteminin etkili bir biçimde kullanılabilmesi için öğretmenlerin önceden benzetimi planlaması gerekir.

Yurt dışında geliştirilmiş, telif hakkı olan benzetim tekniği planları bulunmaktadır. Ülkemizde ise bu tekniği öğretmen yaratıcılığını kullanarak uygulayabilir.

3. Eğitici Oyunlar

Çocuğun yaşamında oyunun çok önemli bir yeri vardır. Çocuk oyunla kendisine ifade eder, kurallara uymasını ve çevresindeki kişilerle ilişki kurmasını öğrenir. İlkokul öğrencileri de halen oyun oynama çağındadırlar. Bu yaşlarda özellikle grup oyunlarından ve yarışmadan hoşlanırlar. Tüm bu özelliklerinden dolayı oyun, eğitim ortamındaki etkili bir biçimde kullanılabilir.

Oyunun eğitim amacıyla kullanılmasının tarihi oldukça eskidir. Her oyunun eğitici bir tarafı vardır. Bunun farkına varan oyuncak üreticileri de çok sayıda ticarî amaçlı eğitici oyun geliştirmişlerdi. Ancak bazı oyunların eğlendirici yönü fazlayken bazılarının eğitici yönü ağırlık taşır. Oyunların genellikle kazanan ve kaybedilen tarafları vardır. Yarışma bireysel olabileceği gibi takımlar arasında da olabilir. Öğretmen ve öğrenciler yaratıcılıklarını kullanarak çeşitli oyunlar oluşturabilirler. Oyun oluşturulurken tüm öğrencilerin bildiği geleneksel oyunlardan yararlanılabilir. Aşağıda tarih derslerinde kullanılacak eğitsel oyunlara örnek verilmektedir. Bu oyunlar sınıf mevcudunun az olduğu durumlarda bireysel, kalabalık gruplarda ise 5-7 kişilik küçük gruplarla oynanabilir.

3.1. Nesi Var?

Bu oyun çok sık oynanılan bir oyundur. Tarih öğretiminde, bir durumun, yerin, kişinin çeşitli özellikleri ile öğrenilmesini sağlar (Savaş ve Ünüvar, 1999, s.31).

Oyunun Uygulanması:

Sınıfta bir öğrenci ebe seçilir ve sınıfın dışına çıkarılır.

Sınıfta öğrenciler bir şehir, yer, devlet, kişi ismi seçer. Öğretmen oyunun hedefler doğrultusunda gerçekleşmesi için kendisi de bir isim seçerek sınıfa duyurabilir.

Ebe sınıfa alınır. Ebe öğrencilere karışık olarak “Nesi Var?” sorusunu yöneltir. Her öğrenci tutulan nesne ile ilgili tek bir özellik söyler. Ebe kimin verdiği ipucuyla nesneyi bulursa, o öğrenci ebe olur.

3.2. Ben Kimim?

Bu oyun sosyal bilgiler ve tarih derslerinde kolaylıkla oynanabilir. Günümüzdeki ve tarihte önemli rol oynayan kişilerin, yaptıkları işler ya da temel özellikleri ile öğrenilmesini sağlar. Oyunun kuralları aşağıda sıralanmaktadır.

Her öğrenci ya da her takım 4-5 önemli kişiyi seçerek, o kişinin yaptığı bir işi ya da özelliğini belirten bir cümle kurar ve sonunda ben kimim sorusunu sorar. Örneğin:

Ben İstanbul'u fethettim. Ben kimim?

Ben Osmanlı'ya matbaayı getirdim. Ben kimim?

Ben ilk defa uçtum. Ben kimim?

Ben Süleymaniye Cami'sini yaptım. Ben kimim?

Öğretmen gruplardan birine söz hakkı vererek oyunu başlatır. Doğru cevabı bilen grup kendi hazırladıkları soruyu sorar. Oyun böylece devam eder.

En çok doğru cevabı bulan grup birinci olur. (Savaş ve Ünüvar, 1999, s.7- 8).

3.3. Meslek Bulma

Meslek bulma oyunu tarih öğretiminde tarihteki ve günümüzdeki ünlü kişileri tanımak amacıyla kullanılabilir. Örneğin:

Tutulan Kişi: Yavuz Sultan Selim

Soru: Cumhuriyetin kuruluşunu gördün mü?

Yanıt: Hayır

Soru: Osmanlı döneminde mi yaşadın?

Yanıt: Evet

Soru: Osmanlı Padişahı mıydın?

Yanıt: Evet

Soru: Savaş yaptın mı?

Yanıt: Evet

Soru: İran'la mı yaptın?

Yanıt: Evet

3.4. Kulaktan Kulağa

Hepimizin bildiği bu oyunda öğrenciler sıra olur. Grubun başındaki öğrenci yanındaki arkadaşının kulağına iletmek istediği mesajı fısıldar. Mesaj bu biçimde kulaktan kulağa iletilir. Grubun sonundaki öğrenci mesajı sesli olarak söyler. Mesaj doğru iletilmişse grubun başındaki öğrenci sona geçer. Mesaj arada bozulmuş ise sondan başlayarak öğrencilere tek tek ilettikleri mesaj sorulur. Böylece mesajı kimin bozduğu bulunur. Bu öğrenci grubun sonuna geçer. Oyunun dersin hedeflerine hizmet etmesi için, öğretmen mesajları önceden seçerek, küçük kâğıtlara yazarak grubun başındaki öğrenciye verebilir. Örneğin:

Cumhuriyet 1923'de kuruldu.

Atatürk Samsun'a çıktı.

Erzurum'da kongre oldu.

1920'de Büyük Millet Meclisi kuruldu.

OKUL MÜDÜRLERİNİN ETKİLİLİĞİ ve OKUL İKLİMİ

Selam KARATAŞ

1.1. Etkili Eğitim Yönetimi ve Önemi

Okulların öncelikli amacı öğrenci davranışlarını olumlu yönde geliştirmektir. Bu amacın gerçekleşmesi etkili okul yönetimi ve yöneticilerin liderlik yaklaşım ve davranışlarına bağlıdır. Yeterlik, insanın bir davranışı yapmak için gereken bilgi ve beceriye sahip olmasıdır. Yönetim bilimindeki gelişmeler beraberinde okul yöneticisinin rolünü de değiştirmiştir. Bu değişim durmaksızın değişmektedir Özdemir (2000), eğitim ve değişme arasında çift yönlü bir etkileşimin olduğunu belirtmektedir. Birincisi, eğitim hem toplumdaki değişimlerden etkilenir ve bu değişimlere göre kendini yeniden düzenlemek zorundadır. İkincisi ise, eğitim, toplumun yenileşmesine öncülük etme durumundadır. Çünkü eğitim örgütleri, çıktıları yoluyla diğer sistemleri etkileme şansına sahiptir (Özdemir, 2000, s.26). Toplumsal açıdan yaklaşıldığında, okul eğitiminin temel işlevi, ülkenin sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda kalkınmış, gelişmiş, refah düzeyi ve hayat standardı yüksek bir ülke olabilmesi için ihtiyaç duyduğu insanları yetiştirmek olarak özetlenebilir (Şişman, 2002, s.14). İnsan ögesinin ağır bastığı eğitim sistemlerinde yönetimin, genellikle araç niteliğinde olan problemler ile uğraşmak zorunda kaldığı görülmekte, bu da sistemin verimini düşürmektedir. Bu zorunluluğun azalması, yöneticilerin örgütün sosyolojisi ve sosyal psikolojisi konularında bilgili ve hünerli olmaları gerekmektedir (BursaHoğlu, 2003, s.69-70). Şişman'a göre eğitimde etkililik, genel ya da teknik anlamlar yüklenerek 7 tanımlanabilmektedir. Genel olarak yaklaşıldığında etkililik, okulun beklenen bir etkiyi meydana getirebilme yeteneğidir (Şişman, 2002, s.26). Etkili okul için eğitim yöneticisinin bazı becerilere sahip olması gerekmektedir. Etkili bir eğitim yöneticisinin taşıması gereken beceriler bazı yazarlarca üçe

ayrılmaktadır: Teknik, kavramsal ve insansal beceriler. Teknik beceri; öğretim yöntem ve teknikleri, süreçleri ve işlemleri konusunda uzmanlığı gerektirir. Kişinin çalışma alanına göre, somut olarak yapabileceği, uzmanlık bilgisine bağlı bir beceridir. Yöneticinin muhasebe, inşaat, finansman gibi alanlardaki becerileri teknik becerilerdir (Açıkgöz, 1994, s.9-10). Kavramsal beceri; Okul yöneticisinin bu görevi gereği gibi yapabilmesi, sistemin bütününe görecek bir formasyona sahip olmasını gerektirir. Uluçay (2005) okul müdürünü, kürek çeken değil, dümeni tutan kişi olarak tanımlamıştır. Kavramsal beceriye sahip olmayan okul müdürü, ayrıntılarla gereğinden fazla uğraşmakta; bu da hedefleri gözden kaçırmaya ve bürokratik işlemlere öncelik vermesine neden olmaktadır. (Yükseler, 1997, akt. Uluçay, 2005,s.5). Müdür, seçilmiş yönetici olarak okula dayalı yönetimin temel ögesidir. Okula dayalı yönetim, son yıllarda eğitimin geliştirilmesi için önerilen en önemli bir kaç yenilikten biridir. Karar verme yetkisinin okullara verilmesi 1980'lerden sonraki en önemli eğitim stratejisidir. Günümüzde, okul çevresinin güçlendirilmesi, yönetim etkinliğinin artırılması ve merkezi otoritesinin azaltılması hedeflenmektedir. Okula dayalı yönetim, eğitimde yenileşme, personelin yenileştirilmesi, sürekli personel gelişimi, okul faaliyetlerinin iyileştirilmesi konuları üzerinde odaklanmaktadır. Okula dayalı yönetimde müdürlerin sadece sorumlulukları artmaz aynı zamanda önemleri de artar. Müdürler, okul programları, yönetimi paylaşma, bölgesel karar verme gibi alanlarda daha fazla yetki sorumluluklara sahiptir (Güçlü, 2000, s.2). Her şeyden önce okul müdürlerinin değişim olgusunu doğru algılamaları gerekir. Bilimsel düşünceye sahip olanlar bugünden hareket ederek geleceği anlamaya, geleceğin şartlarını oluşturmaya çalışanlardır. Okul müdürü kendi kendine "Okulumu daha verimli nasıl yönetebilirim?" sorusunu sorarak, aldığı cevaplar doğrultusunda çözümler üretmek amacıyla yeni okul vizyonu ortaya koyması, bu yeni vizyon 8 doğrultusunda okulu yönetmesi gerekmektedir (Uluçay, 2005,s.5). İnsansal beceri; yöneticinin gerek bire bir, gerek grup olarak insanlarla çalışabilme yeteneğidir. Bu beceri kişinin kendisi hakkındaki anlayışı ile ve başkalarına ilişkin düşünceleriyle yakından

ilgilidir. Bu beceri yöneticinin yetişkinleri güdüleme, tutum geliştirme, grup dinamiği, insan gereksinimleri, moral ve insan kaynağını geliştirme hakkında bilgi sahibi olmasını gerektirir (Açıkgöz, 1994, s.10). Yöneticinin bulunduğu yönetsel düzey ile taşınması gereken yönetim becerileri ilişkisi Şekil 2.1’de gösterilmiştir. Şekil 2.1 Yönetim Düzeyleri ve Yönetim Becerileri Kaynak: Stoner, J.A.F.(1982).Management (Second Ed.), Akt. Açıkgöz,1994,s.11)

2. Etkili Eğitim Kurumlarının Özellikleri

19. Yüzyılda üç önemli faktör eğitim kurumlarını değiştirmeye zorlamıştır. Bunlar: endüstrileşme, şehirleşme ve göçtür. Bu üç önemli faktörün etkisinde kalan eğitim kurumu gelişmesini bu faktörlere dayalı olarak yürütmüştür. 20. Yüzyılda otomobil, hava taşımacılığı, kitle iletişim araçları gibi unsurlar eğitim kurumunu yeni değişmelere zorlamıştır. Günümüzde ise bilgi toplumuna geçişle birlikte, eğitime olan talep de nitelik değiştirmektedir. Eğitimde yeni felsefe ve yaklaşımlar ve bunların uygulanması eğitimcilerin kendilerini yargılayıcı bir kişi olarak görmekten çok destekleyici bir kişi olarak görmelerine; aktarıcı bir kişi olmaktan çok, yönlendirici ve kılavuz bir kişi olarak görmelerine; sınıf duvarları içinde soyutlanmış çalışanlardan çok, aileler, öğrenciler, yöneticiler, öğretmenler, işyerleri ve bütün toplumla birlikte çalışanlar olarak görmelerine yardım edecektir (Özdemir, 2000, s.20,22). Bilgi toplumunun gerektirdiği etkili eğitim kurumlarının özellikleri şöyledir: - Eğitim kurumu, paylaşılmış açık bir vizyona, vizyon ve hedeflere odaklanmış misyona sahiptir. - Eğitim kurumunda yöneticiler ve öğretmenler kendilerini mevzuatta belirtilen işleri yapan memurlardan çok öğretim lideri olarak görmektedir. - Yöneticiler, öğretmenler, öğrenciler ve öğrenci velileri eğitim kurumu ile ilgili yüksek düzeyde beklentilere sahiptir. - Bütün öğrencilere eşit öğrenme fırsatı sunulmaktadır. - Öğrencilerin ilerlemesini takip eden gelişmiş programlara sahip kurumlardır. - Okul aile ilişkileri ve çevre ile iletişim sağlıklı ve etkilidir. - Öğrencilerin ve öğretmenlerin becerilerini potansiyellerini

en üst düzeyde geliştirmesine imkân verilmektedir. - Kurum kaynakları öğrenci başarısını artırmak için kullanılmaktadır. - Eğitim teknolojileri sınıflarda etkin olarak kullanılmaktadır. - Eğitim kurumları toplumda güvenilir ortamlar olarak bilinmektedir. - Eğitim kurumunun geliştirilmesinde ülkenin ve toplumun ihtiyaçları göz önünde tutulmaktadır. - Öğrencileri gelecek yüzyıla hazırlayan öğretmenlere kendilerini sürekli olarak 10 geliştirmeleri için profesyonel gelişim imkânları sunulmaktadır. - Değişimin dinamizmini kavramış, yenileşmelere kısa sürede uyum sağlayabilen hatta yenileşmenin liderliğini üstlenebilen gençler yetiştirilmektedir. - Yeni ufuklar çizmenin başkalarının eliyle gerçekleşmesini beklemeyen öğrenciler yetiştirilmektedir. - Öğrenmeyi öğrenmiş bireyler yetiştirilmektedir. - Bilgiyi ezberleyen değil, kullanıp yeni bilgiler üreten ve düşünen öğrenciler yetiştirilmektedir. - Okuduğunu ve dinlediğini anlayabilen kendi düşüncelerini rahatlıkla ve uygun bir biçimde ifade edebilen bireyler yetiştirilmektedir. - Eğitim kurumunun öğrencilere kazandırabileceği en önemli davranışın öğrenme isteği olduğu kabul edilmektedir. - Düşünmeyi öğrenme, bilgi üretme, problem çözme ve bireysel çalışma yetenekleri gelişmiş ve çevresi ile sağlıklı iletişim kurabilen gençler yetiştirilmektedir.

3. Etkili Okulun İçinde Bulunduğu Değişkenler

Etkili okulun ilişkide bulunduğu değişkenler, etkili okulla ilgili literatür ve araştırmaların bir özeti niteliğindedir. Hemen tüm etkili okul araştırma ve literatüründe vurgulanan temel değişkenler şunlardır: a- Yönetim stili: Etkili okulun yöneticisi zamanının çoğunu sınıflarda ve öteki öğretim ortamlarında öğretim sorunlarıyla ilgilenerken harcar. Temel ilgi öğretim sorunlarıdır. Okul yöneticisi bir öğretim lideridir. Öğretim liderliğinin bir göstergesi de, tüm okul etkinliklerinin öğretim ve öğrenimin geliştirilmesine dönük bütünleştirilmesidir (Balci, 1993, s.7). Yönetim bilimlerinde geliştirilen kavramlar ve kuramlar yöneticilerin karşılaştıkları sorunları çözmelerine; yönetsel olayları tanıyıp yorumlamalarına

yardım ederler. Yönetim bilimlerinin bilgi birikiminden yararlanan yöneticiler, yönetimlerinde başarılarını arttırarak yönetim erklerini geliştirirler 11 (Başaran, 1996, s.179). b- Kurumsal odak ya da ilgi öğretimin vurgulanmasıdır. Burada temel, amaç şu soruya cevap bulmaktır. Okulun bir bütün olarak temel amacı ve ilgi odağı nedir? Okulla ilgili tüm gruplar yani veliler, öğretmenler ve öteki toplum üyeleri bu sorunun cevabını bilmelidir. Okulun tüm ilgililere temel amaç ve ilgi odağını tanıtmayı, duyurması gerekir. Bunun bir programa bağlanması yararlı olabilir. c- Okulun iklimi, öğrencinin öğrenmesine etkisi açısından hesaba katılmalıdır. Etkili bir okul görece olarak düzenli, güvenli, temiz, uygun ve destekçi olmalı ki temel amaçları gerçekleştirebilsin. Etkili okulda öğretim ve öğretim dışı personel arasında karşılıklı bir bağımlılık vardır. Çünkü bu tip okullarda etkili öğretim ve öğrenime yol açan bir iklimin yaratılmasında tüm personelin vazgeçilmez bir rolü vardır. d- Bu okullarda öğretmenler akademik beklentileri iletirler. Bu iki türlü olur: (1) Öğretmenler çeşitli derecedeki sınıflar için gerekli asgari bilgi ve becerileri betimlerler ve bunları duyururlar. Bunlar her öğrenci için aynıdır. Ancak bazı öğrenciler bu asgari düzeyden ileri geçebilirler. (2) Öğretmen davranışı tüm öğrencilerin asgariyi kazanmaları gerektiğini iletir. Öğretmenlerin öğrencilerin kazanmaları gerekli asgarilerde tüm öğrencilerden beklentileri bir üst dereceye-sınıfa geçebilmek için temel önkoşuldur. e- Etkili okulda program değerlendirmesine temel olarak öğrenci başarı verileri kullanılır. Bu demektir ki standart başarı ölçümleri üzerindeki öğrenci başarısını arttırmayan hiç bir programa ya da etkinlik bu okullarda sürdürülemez (Balcı, 1993, s.7-8). Araştırmalar göstermiştir ki etkili okulun yaratılmasında yöneticinin liderliği kaçınılmazdır.

4. Liderliğin Tanımı ve Etkili Liderlik

Günümüzde dünyanın her yerinde, liderlik becerilerini anlatan kitap ve makaleler yazılmaktadır. Birçok önemli isim de konferans ve seminerler ile insanların bu kişileri tanımasına yardımcı olmaktadır.

Tüm bunlar liderlerin günümüz 12 toplumlarında halen ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Eren (1996), liderliği, bir grup insanı belirli amaçlar etrafında toplayabilme ve bu amaçları gerçekleştirmek için onları harekete geçirme bilgi ve yeteneklerinin toplamı olarak tanımlamaktadır. İnsanlar grup halinde yaşayan sosyal nitelikli canlılar oldukları kadar oluşturdukları grupları yönetecek ve hedeflerine götürecek önder ve yöneticiler ile aralarında hiyerarşik bağlılığa ihtiyaç duyan varlıklardır. Birey kendi kişisel amaç ve arzularının bir kısmını gerçekleştirmek için bir gruba ihtiyaç duyar. Belirli amaçlara yönelmiş bulunan bir insan grubunun hedeflere doğru yönlendirilmesi ayrı bir beceri ve ikna etme yeteneğini gerektirir.. Lider, grup üyeleri tarafından hissedilen ancak açıklığa kavuşmamış olan ortak düşünce ve arzulan benimsenebilir bir amaç biçiminde ortaya koyan ve grup üyelerinin potansiyel güçlerini bu amaç etrafında faaliyete getiren kimsedir (Eren, 1996, s.387). Lider, günlük değil kritik kararlar veren kişidir. Lider yöneticinin farkı da bu noktadadır. Yaratıcılık ve başlatıcılık liderin, yürütücülük yöneticinin işlevidir. Bu bakımdan, lidere her zaman gereksinim duyulmaz. Yaratıcı, başlatıcı ve yönlendirici rolünü oynayan lider, bu süreçler aşıldığında vazgeçilebilir hale gelir. Liderin işlevleri, grubu amaçlarına götürme yolundaki çabalarıdır. Bunlar grup değerlerinin korunması, yorumlanması ve değiştirilmesi olarak ele alınabilir. Değerlerin korunması, onların alan ve sınırlarında kararlılığın sağlanmasıdır. Değerlerin bazı durumlarda kullanımı, yorumu gerektirir. Bu, değer sınırlarında değişme, değer alanlarında kayma anlamına gelir. Değer bütünlüğünün bozulmasına varan kayma ve farklılaşmalarda veya değer işlevini yitirdiği durumlarda, onun değiştirilmesi gerekir. Liderin işlevi bu durumların tümünde grubun görüş ve isteklerini yönlendirmektir.